

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
Összefoglaló megállapítások	5
1. Magyar Képesítési Keretrendszer.....	5
2. A tanulási eredmények alkalmazása.....	6
3. Validáció.....	8
Az MKKR és a tanulási eredmény alapú szemlélet implementációja az oktatási szektorokban 2015 és 2020 között	9
1. Köznevelés	9
1.1. Az implementáció folyamata és lépései.....	9
1.2. Az MKKR és a tanulási eredmény alapú szemlélet hatása a képesítések tervezésére, működésére és a validációra.....	9
1.3. Adminisztratív lépések	10
1.4. Képzések a témában.....	11
1.5. Rendezvények, fórumok, konferenciák a témában.....	13
2. Szakképzés	14
2.1. Az implementáció folyamata és lépései.....	14
2.2. Az MKKR és a tanulási eredmény alapú szemlélet hatása a képesítések tervezésére, működésére	17
2.3. A tanulási eredmények hatása a validációra	21
2.4. Képzések a témában.....	23
3. Felsőoktatás.....	24
3.1. Az implementáció folyamata és lépései.....	24
3.2. Az MKKR és a tanulási eredmény alapú szemlélet hatása a képesítések tervezésére, működésére és a validációra.....	28
3.3. Képzések, projektek, rendezvények, konferenciák.....	29
4. Felnőttképzés	31
4.1. Az implementáció folyamata és lépései.....	31
4.2. Az MKKR és a tanulási eredmény alapú szemlélet hatása a képesítések tervezésére, működésére és a validációra.....	32
5. Az oktatási szektoron kívüli világ	36
Konklúziók.....	37
Felhasznált irodalom.....	38
A témában megjelent útmutatók, segédletek jegyzéke.....	40
Mellékletek.....	42

1. **melléklet:** A Magyarországon megszerezhető képesítések EKKR/MKKR-szintje 2020-ban.. 42
2. **melléklet:** Az MKKR, a tanulási eredmény és a validáció megjelenése a jogszabályokban
45

Bevezetés

A Magyar Képesítési Keretrendszerhez (MKKR) kapcsolódó fejlesztési folyamat első szakaszának jelentős állomását jelentette 2015. február 3-a, amikor az Európai Képesítési Keretrendszer (EKKR) Tanácsadó Testülete (EQF-AG) elfogadta az MKKR szintjeinek EKKR-szintekhez történő illesztéséről szóló jelentést.¹

Ezt követően jelentősnek mondható fejlesztőmunka indult el az oktatási rendszer alszektoraiban, az adott képezések MKKR-szintjei megjelentek az oktatási szektor jogszabályaiban és a bizonyítványokban, a képezések szabályozásában pedig egyre inkább meghatározóvá vált a tanulási eredmény alapú szemlélet. Először a felsőoktatásban megszerezhető fokozatok képzési és kimeneti követelményeiben, majd a köznevelési és szakképzési képezésekben jelent meg a tanulási eredmény alapú követelménytámasztás.

Az MKKR bevezetésének adminisztratív lépései, illetve a felsőoktatási és szakképzési szektorban megvalósuló tanulási eredmény alapú képezésfejlesztés még nem gyakorol jelentős hatást a képezések és a tanítási-tanulási folyamat minőségére.

Jelen tanulmány a 2015 és 2020 közötti időszak fejlesztéseit és eredményeit mutatja be az MKKR-re, a tanulási eredmény alapú szemlélet alkalmazására és a validációra vonatkozóan a köznevelés, a szakképzés, a felsőoktatás és a felnőttképzés területén. A tanulmány oktatásiszektor-fókuszú. Ennek az a praktikus oka, hogy egyelőre az oktatási rendszer az, ahol jelen van és értelmezhetővé válik az MKKR. Az MKKR-be elsőként a hazai formális képezések lettek besorolva az alapfokú oktatástól kezdve a köznevelésen és szakképzésen át egészen a felsőoktatási képezésekig. A doktori fokozat MKKR-szintje 2016-ban jelent meg jogszabályban. A felnőttképzésben megszerezhető szakmai végzettségek is be lettek sorolva az MKKR-be, de a munkaerőpiaci képezések, illetve az informális tanulás eredményeinek rendszerbe illesztése, elismertethetősége további fejlesztéseket igényel.

A kiadvány a szerzők véleményét tükrözi. Az Európai Bizottság nem vállal felelősséget a kiadványban található információk felhasználásért.

¹ *Referencing and Self-certification Report of the Hungarian Qualifications Framework to the EQF and to the QF-EHEA*. EQF National Coordination Point, Educational Authority, 2015.
https://www.oktatas.hu/pub_bin/download/LLL/HuQF/HuQF_referencing_report.pdf

Összefoglaló megállapítások

1. Magyar Képesítési Keretrendszer

Magyarország saját képesítési keretrendszere a Magyar Képesítési Keretrendszer (MKKR), amelyben a hazai képzések szerepelnek a közneveléstől a felsőoktatáson át a felnőttkori tanuláshoz, beleértve a szakképzést és a doktori képzést is. A kormány az 1229/2012. (VII. 6.) kormányhatározattal fogadta el, ez tekinthető az alapítás aktusának. Az MKKR-ről átfogó, célzott jogszabály nem született, egyes működési elemek részszabályai jelentek meg különböző szintű ágazati törvényekben, rendeletekben. Ugyanakkor minden oktatási alrendszer szabályozó törvény viszonyul valamilyen módon az MKKR-hez, és különböző oktatási hatóságok besorolnak, hozzárendelnek képzési típusokat az MKKR-szintekhez. Az oktatáson kívül azonban az MKKR még nincs jelen.

Az MKKR-be először az iskolai végzettségeket sorolták be. A köznevelésben megszerzhető végzettségeket az MKKR alsó négy szintjéhez, a felsőoktatásban megszerzhető felsőoktatási szakképzettséget, valamint az alap-, mester- és doktori fokozatot az MKKR felső négy szintjéhez rendelték hozzá. Az iskolai végzettségek MKKR-szinteknek való megfeleltetését követte az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő, az állam által elismert szakképzések besorolása 2015-ben, a felnőttképzésben megszerzhető szakmai végzettségek besorolása 2016-ban történt meg. Az érettségi bizonyítvány és a felsőoktatás által kiadott oklevelek 2017, a szakképesítő bizonyítványok 2019 óta tartalmazzák az adott képesítés MKKR szerinti szintjét. A felnőttképzésben megszerzhető képesítések tanúsítványai nem tartalmazzák MKKR-szint-megjelölést.

Az MKKR-implementáció folyamatában az alábbi lépések azonosíthatók:

1. A 100/1997. (VI. 13.) kormányrendelet az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról rögzíti, hogy az érettségi bizonyítvány az MKKR szerinti 4. és az EKKR szerinti 4. szintet tanúsít.
2. A szakképzésben az államilag elismert szakképzéseket tartalmazó OKJ-be (150/2012. kormányrendelet) 2016-ban került be az egyes képesítések MKKR szerinti szintje, amelyet a szakmai bizonyítványok 2019-től tartalmazzák. A 2020. szeptembertől hatályos új szakmajegyzék (12/2020. kormányrendelet) szintén tartalmazza a szakmák MKKR-szintjét.
3. A hatályos felsőoktatási törvénybe 2013 nyarán – tehát még az illeszkedési jelentés elkészülte előtt – bekerült, hogy az okleveleken fel kell tüntetni a képesítés MKKR és az EKKR szerinti besorolását. A végrehajtási rendelet 2015 ősztől írta elő ezen adatoknak a felsőoktatási információs rendszerben való nyilvántartását.
4. A felsőoktatásban a 139/2015. kormányrendelet a felsőoktatásban szerzhető képesítések jegyzékéről és új képesítések jegyzékbe történő felvételéről

képesítésenként határozza meg azok MKKR- és EKKR-szintjeit, amelyeket 2017-től az oklevelek is tartalmaznak.

5. A doktori képzések MKKR-besorolása 2016-ban jelent meg jogszabályban. A doktori képzésről szóló 387/2012. kormányrendelet szövegébe beillesztették, hogy a doktori iskola a képzés dokumentumai között elkészíti a „Magyar Képesítési Keretrendszer 8. szintjének megfelelő képzési tervét”.
6. A felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvényben már 2013-ban szerepelt, hogy a szakmai programkövetelményeknek tartalmazniuk kell a képzés EKKR-hez kapcsolódó MKKR szerinti szintjének meghatározását. A felnőttképzésben megszerezhető szakmai végzettségek MKKR-szintekbe való besorolása 2016-ban történt meg.

További feladat az MKKR definiálása és elhelyezése a hazai képesítési rendszerben. Ki kell építeni a szintbesorolás módszertani szabályrendszerét, a monitorozás és minőségbiztosítás mechanizmusát. Egyértelművé kell tenni, hogy milyen szervezet milyen módszertan szerint sorolhat be, illetve feleltethet meg egy képesítést az MKKR-szinteknek.

2. A tanulási eredmények alkalmazása

A kimenet felőli képzésfejlesztési/képzéstervezési megközelítés alkalmazása az oktatási szektorban az MKKR bevezetésével gyorsult fel. A tanulási eredmény fogalmát az Európai Unió Tanácsa ajánlásának (2017) értelmezésével összhangban használjuk Magyarországon is. A tanulási eredmények arra vonatkozó állítások, elvárások, hogy egy tanulási folyamat végére a tanuló/hallgató mit tud, mire képes, és milyen attitűdök jellemzik, függetlenül attól, hogy hol, hogyan és mikor szerezte meg ezeket a kompetenciákat. A tanulási eredményeket az MKKR-hez illeszkedő tudás, képesség, attitűd, autonómia és felelősség kategóriákkal határozzuk meg. Ugyanakkor a tanulási eredmény kifejezés egyik oktatási törvényben sem fordul elő, sem definícióként, sem ráutalásként. Így a fogalomhasználat leginkább az MKKR-fejlesztésben részt vevő szakemberek közös „megállapodásán” nyugszik.

Széles körű szakmai párbeszéd nem folyt arról, hogy egy képesítés követelményeinek tanulási eredményeit minimum, optimum vagy küszöbszintként értelmezzük. Ezt az egyeztetést az adott oktatási alrendszeren belüli szakmai közösségnek kell lefolytatni. A tanulási eredmény alapú képesítésfejlesztés a felsőoktatásban és a szakképzésben rendszerszinten valósult meg. A tanulási eredmény alapú követelménytámasztás a fejlesztési folyamatnak a legfontosabb, de csak az első lépése. A strukturáltabb, átgondoltabb tervezést igénylő tanulási eredmény alapú tantervek, tantárgyak, kurzusok fejlesztése önmagában nem gyakorol minőségfejlesztő hatást a „tantermi” munkára és a tanulás folyamatára, csak abban az esetben, ha az oktatási rendszer szereplői megértik a tanulási eredmények alkalmazásának értelmét és módját, illetve maguk is átveszik és képviselik ezt a szemléletet. Ez megköveteli a korábbi rutinok áthangszerelését, a tantervek megújítását, a korábbi tanításmódszertani eszköztár átgondolását, a mérés-értékelés eddigi formáinak és módszereinek fejlesztését, összességében a tanításról és tanulásról való gondolkodásunk megváltoztatását. Jelenleg az egyik legfontosabb teendő, hogy az intézményvezetők, a tantervfejlesztők és az oktatók megértsék a kimeneti megközelítés lényegét, a tanulási eredmények alkalmazásának lehetőségeit és

módszereit, illetve képesek legyenek azt saját munkájukban eredményesen alkalmazni, és a minőségfejlesztés szolgálatába állítani.

A tanulási eredmények implementációjának folyamata:

1. A felsőoktatásban már 2006-ban (azaz a 2008-ban elfogadott EKKR-ajánlás előtt, a Dublini ajánlásokat átvéve) megjelentek a tanulási eredmények a képzési és kimeneti követelményekben (KKK). A felsőoktatási szakképzés, valamint az alap- és mesterképesítések követelményeinek újabb, már az MKKR-hez igazodó átalakítása 2015 nyarán kezdődött el. A több mint egyéves fejlesztési folyamatot lezárva 2016 augusztusában jelent meg a felsőoktatási képesítések és az azokhoz vezető képzések KKK-it tartalmazó miniszteri rendelet (18/2016. EMMI-rendelet). Az új KKK a kimeneti szemléletet erősíti, és a felsőoktatásban megszerezhető szakképzettségek és fokozatok követelményeinek meghatározásában a korábbiaknál erőteljesebbé teszi az MKKR kategóriáihoz illeszkedő tanulási eredmények szerepét. A 2016-ban kihirdetett KKK-kat 2017 szeptemberétől felmenő rendszerben vezették be a felsőoktatási szakképzésben, illetve az alap- és mesterképzésekben.
2. A 2020 elején megjelent új Nemzeti alaptanterv, valamint az erre épülő kerettantervek esetében jelentős elmozdulás történt a tanulási eredmény alapú szemlélet irányába. A Nemzeti alaptanterv általános rendelkező részében is találkozunk a tanulási eredmény fogalmával, hangsúlyosabban azonban a műveltségi területek leírásában, a tantárgyi alaptantervekben figyelhetjük meg a megjelenését.
3. A szakképzésben a 2019. évi LXXX. törvény bevezetésével jelent meg a tanulási eredmény alapú szemlélet. A szakmai oktatásban megszerezhető szakmák KKK-i, illetve a szakmai képzésben megszerezhető szakképesítések programkövetelményei tanulási eredményekben határozzák meg az adott képesítés kimeneti követelményeit. Az új tanterveket 2020 szeptemberétől felmenő rendszerben kell alkalmazni. A szakmai oktatás esetében a KKK-khoz központilag kidolgozott programtervek készültek, amelyek tartalmi és folyamatszabályozó előírásai hatással vannak a képzésszervezésre.
4. A felnőttképzési szektorban a szakmai programkövetelmények kimeneti követelményeit 2014 óta tanulási eredményekben kell meghatározni. A szakmai programkövetelmények alapján készült képzési program azonban nem tanulási eredmény alapú, és a felnőttképzési gyakorlatban sem terjedt el ez a szemlélet.

Bár kétségtelenül van haladás a tanulási eredmények alkalmazása terén, további ösztönző és koordináló szakpolitikai megvalósítás szükséges ahhoz, hogy a tanulási eredmények rendszerszintű hatást gyakoroljanak a képzésekre, illetve a tanítás-tanulás folyamatának minőségére. A képesítésszabályozó dokumentumok kettős szemléleti jellege (a kimeneti megközelítés mellett a bemeneti, tartalmi és folyamatszabályozó jelleg domináns jelenléte) nem kedvez sem a szemlélet terjedésének, sem az intézményi szintű alkalmazásnak. Szintén akadályt jelent, hogy az érdeklődés és sok esetben a tanulási eredmény alapú tanulás szervezés iránti nyitottság mellett nem történt még meg a szemlélet elterjedéséhez szükséges pedagógiai/andragógiai kultúraváltás.

3. Validáció

A nemformális környezetben szerzett tanulási eredmények validációjának alapfeltétele, hogy a képesítési és képzési sztenderdek tanulási eredmény alapúak legyenek. Ezért joggal feltételezhetjük, hogy a tanulási eredmény alapú tantervek pozitív hatással lesznek a validáció gyakorlatára. Minden oktatási alrendszer szabályozó törvény biztosítja az intézményen kívül megszerzett kompetenciák felmérésének és beszámításának valamiféle lehetőségét. Ezek megvalósításához a nemzetközi gyakorlatban szorgalmazott és eredményesnek bizonyult nemzeti szintű vagy ágazati irányelvek, eljárási keretek kialakítása, a finanszírozási háttér rendezése, valamint ösztönző eszközök bevezetése további feladatot jelent. A validációs eljárást az intézményeknek, intézmények csoportjainak vagy intézmények feletti szervezeteknek érdemes kialakítaniuk és szabályozniuk. A beszámítás a felsőoktatásban a kreditátviteli bizottság, a többi oktatási szektorban pedig az intézmény vezetőjének felelősségi és hatáskörébe van utalva. Az intézményi gyakorlatokról nem rendelkezünk átfogó információval.

Az MKKR és a tanulási eredmény alapú szemlélet implementációja az oktatási szektorokban 2015 és 2020 között

1. Köznevelés

1.1. Az implementáció folyamata és lépései

2020. január utolsó napján a *Magyar Közlöny* 2020. évi 17. számában megjelent az új Nemzeti alaptanterv, és néhány héttel később nyilvánosak lettek a NAT-ra épülő kerettantervek is (https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat). A köznevelésben zajló oktató-nevelő munkát alapjaiban meghatározó dokumentumokat elemezve megállapítható, hogy azokban jelentős elmozdulás történik a tanulási eredmény alapú szemlélet irányába. A Nemzeti alaptanterv általános rendelkező részében is találkozunk a tanulási eredmény fogalmával, hangsúlyosabban azonban a műveltségi területek leírásában, a tantárgyi alaptantervekben figyelhetjük meg a megjelenését. Az alaptanterv műveltségterületein az alapelvek, a célok és a specifikus tantárgyi jellemzők a pedagógus szempontjából fogalmazzák meg az elvárásokat, azaz azt, hogy a pedagógusnak mit kell tennie a célok elérése érdekében. A konkrét tartalmi elemekhez és fejlesztési feladatokhoz azonban már tanulási eredményeket határoz meg a dokumentum. Egyes szám harmadik személyben leírva, a tanulóra vonatkoztatva adja meg őket. Ezek között is találunk átfogó, egy adott oktatási szakasz végére, illetve konkrét, az egyes tematikai egységek végére elérendő tanulási eredményeket. Az is új vonás, hogy a tanulási eredmények között megjelennek az attitűdre és kisebb mértékben ugyan, de az autonómiára vonatkozó leírások is.

A Nemzeti alaptantervre épülő kerettantervekben is megjelenik a tanulási eredmények megfogalmazása. A tanulási eredményekben való gondolkodás új szemléletet is tükröz, mert a hangsúlyt nem a tanítási-tanulási folyamat szabályozására (mit milyen sorrendben tanítsunk), hanem a mindenkitől elvárható eredményre helyezi. Így nagyobb szabadságot hagy a pedagógusnak a tanítási-tanulási folyamatok helyi igényekhez igazítható megtervezésében. A kerettantervi tanulási eredmények szintén nemcsak az ismeretekre vonatkozóan fogalmaznak meg tanulási eredményeket, hanem az ismeretek alkalmazásának képességére, a tanuláshoz való viszonyra (attitűd) és az önálló, autonóm tanulási tevékenységre vonatkozóan is.

1.2. Az MKKR és a tanulási eredmény alapú szemlélet hatása a képesítések tervezésére, működésére és a validációra

A validáció fogalma és folyamata a köznevelés szempontjából napjainkban is nehezen értelmezhető, és döntően egyet jelent a más intézményből érkező tanulók átvételével. A validáció iránti igény a deklarált iskolarendszer-átjárhatóság miatt ez idáig valójában ritkán merült fel. Az egységes tantervi szabályozás (bemenet- és folyamatszabályozás) ugyanis lehetővé teszi a viszonylag egyszerű iskolaváltást, az általános iskolák és a gimnáziumok

körében egyaránt. Az átvétel problémája az iskolák között sokkal inkább adminisztratív okok vagy valamilyen speciális képzéstípus esetében (pl. tagozat, nyelvi képzés) merül fel. Az átvétel valamiféle vizsgálóhoz, elbeszélgetéshez kötése az iskolák helyi szabályozásán alapul, és ebben nem is igényelnek központi segítséget. A köznevelésben a validáció iránti igény ezért napjainkban is alacsony. Árnyalja ugyanakkor a képet a külföldön folytatott tanulmányok után hazatérő, illetve az alternatív iskolákból érkező tanulók helyzete, vagy a jelenleg Magyarországon élő külföldi diákok át-, illetve felvétele, de az iskolák ebben az esetben is saját gyakorlatukat követik.

A köznevelésben van még egy csoport: a korábban a közoktatásból lemorzsolódott, majd a felnőttoktatásba visszalépő emberek, akik tudáselismerésében szükséges lehet egyfajta validáció, amely az általános képzésben megszerzhető tudás pótlását segíthetné. Az ő képzésük azonban többnyire szorosan összekapcsolódik a szakképzéssel, a validáció kérdése itt sem a köznevelés, hanem sokkal inkább a szakképzés oldaláról fogalmazódik meg.

A validáció feltételezi egy viszonyítási alap, valamilyen referencia meglétét, amelyhez viszonyítható a jelölt hozott tudása. A köznevelésben a tantervi szabályozás dokumentumai tartoznak ide, de a viszonyítás a folyamatszabályozó dokumentumok esetében problémát jelent. Az új alaptantervben és kerettantervekben megjelenő tanulási eredmények a köznevelésben is megteremtik a validáció lehetőségének elméleti feltételét, de ehhez szükséges a szemléletváltás az intézményrendszer működőit, illetve az ott dolgozó pedagógusok körében is. Az azonban ezután is problémát jelenthet, hogy a köznevelésben alapvetően tantárgyi típusú tanulási eredmények léteznek, és továbbra is nehezebben határozható meg az elismerés szempontjából fontos általános eredmények, készségek, képességek úgy, mint a szakképzés vagy a felsőoktatás esetében. Ezért a köznevelésen belül a beszámítás vélhetően továbbra is csak korlátozottan működhet.

1.3. Adminisztratív lépések

Az érettségi vizsgát szabályozó 100/1997-es kormányrendelet tartalmazza a releváns MKKR- és EKKR-szintek (mindkét dokumentum esetében a 4. szint) érettségi bizonyítványban, tanúsítványban való feltüntetésének kötelező voltát.

1. 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról
„45. § (1) Érettségi bizonyítványt kell kiállítani annak, aki teljesítette az érettségi vizsga követelményeit. Az érettségi bizonyítványt az a vizsgabizottság adja ki, amelyik előtt a vizsgázó az érettségi bizonyítvány megszerzéséhez szükséges összes rá vonatkozó feltételt teljesítette.

(2) Az érettségi bizonyítvány, tanúsítvány tartalmazza a vizsgázó természetes személyazonosító adatait, a vizsga törzslapjának számát, annak tényét, hogy az érettségi bizonyítvány a Magyar Képesítési Keretrendszer szerinti 4. és az Európai Képesítési Keretrendszer szerinti 4. szintet tanúsít, a kiállításának keltét, továbbá a vizsgabizottság körbélyegzőjének lenyomatát, a vizsgabizottság elnökének és az igazgatónak az aláírását.”

Sorszám: _____ Érettségi vizsga száma: _____

ÉRETTSÉGI BIZONYÍTVÁNY
MINTA

Név: _____
Cím: _____
OM azonosító: _____

A vizsgázó adatai

_____ család és név
_____ születési hely: _____ születési ideje: _____
Anyja születési neve: _____
A vizsgázó születési neve: _____

A vizsga eredményei

Vizsgatípus	Az általános eredmény		
	száma (teljes pontszám)	százaléka (%)	osztályzata (határozatlan osztályzat)
Magyar nyelv és irodalom			
Matematika			
Élményszerű vizsga			

A. 10. 986. 2. sz. / 1997. évi
Pályázati felhívás / 1997. évi
Elnöklet / 1997. évi / 4. sz. / 1997. évi

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 6. § (1) bekezdése szerint ez az érettségi bizonyítvány érettségi vizsgátságot tanúsít, és jogszabályban meghatározottak szerint felsőoktatási intézménybe való felvételre, szakképzésbe való bekapcsolódásra, valamint munkakör betöltésére, tevékenység folytatására jogosít.

Ezen érettségi bizonyítvány a Magyar Képesítési Keretrendszer szerinti 4. és az Európai Képesítési Keretrendszer szerinti 4. szintet tanúsít.

Allandó záradékok:

1. Ez az érettségi bizonyítvány az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásától szóló 100/1997. (VI. 13.) Kormányrendelet 43. §-ának (4). illetve (5) bekezdése szerint

_____ nyelvből _____ félév _____ típusú
_____ nyelvből _____ félév _____ típusú
_____ nyelvből _____ félév _____ típusú

Államilag elismert nyelvi vizsga-bizonyítvánnyal egyenértékű okmányok minőségű.

2. A(z) _____ vizsgatípus
akkreditált vizsgaközpont(ok)ban nyújtott.

Egyéb záradékok:

Kelt: _____ év _____ hó _____ nap

A vizsgabizottság működését igazoló nyelvi igazgató _____
A vizsgabizottság elnöke _____

E. H. H.
A vizsgabizottság
felfüggetlése

1.4. Képzések a témában

Az Európai Képesítési Keretrendszer Nemzeti Koordinációs Pontja (European Qualification Framework National Coordination Point) irányításával és támogatásával 2017 novemberében képzéssorozat indult az MKKR és a tanulási eredmény alapú szemlélet megismertetésére „Tanulási eredmények megfogalmazása és értékelése” címmel. Egy-egy képzés 15 órás volt, és két kontakt oktatási nappól állt, amelyek a következő tematikai egységek köré szerveződtek: 1. A tanulási eredmények szerepe a tanítási folyamat tervezésében; 2. A tanulási eredmény alapú szemlélet és a pedagógiai kultúra; 3. Az MKKR. A képzéseket az alábbi időpontokban tartották meg: 2017. november 10–11., 17–18., 24–25., november 30. – december 1., és összesen 77 fő vett részt rajtuk.

A képzés tapasztalatai és a visszajelzések alapján született meg a „Tanulási eredmény alapú tanulói/pedagógiai értékelés” című, harmincórás akkreditált pedagógus-továbbképzés, mely a következő tematikai egységekből áll:

1. A tanulási eredmények szerepe a tanítási folyamat tervezésében;
2. A tanulási eredmény alapú szemlélet és a pedagógiai kultúra: tervezés-megvalósítás-értékelés;
3. A tanulási eredmény alapú szemlélet tágabb szakmai környezete – EKKR, MKKR, validáció.

A képzés két kontakt képzési nappól (10-10 óra), illetve önállóan feldolgozandó e-learning-tananyagból (10 óra) áll.

Az akkreditált továbbképzés fő célja, hogy a résztvevők megértsék a tanulási eredményeken alapuló szemlélet hatását a tanítási gyakorlatra, képesek legyenek a tanítási folyamat tervezésében tanulási eredményekkel dolgozni, és megértsék, hogy a tanulási eredményeken alapuló szemlélet hogyan kapcsolódik más pedagógiai innovációkhoz, azaz hogyan lehet a pedagógiaikultúra-váltás (paradigmaváltás) elősegítésének egyik legfontosabb eszköze.

A képzés során a tanulási eredmények minőségi kritériumaival ismerkednek meg a résztvevők, maguk is írnak tanulási eredményeket, továbbá megismerik az MKKR köznevelési szintjeinek létrehozásához, megfogalmazásához kapcsolódó kutatási eredményeket is. Hangsúlyos képzési elem a napi tanítási gyakorlatra kifejtett hatás bemutatása: a tanulási eredményeken alapuló tananyag-feldolgozás és óratervezés. A résztvevők különböző szintű oktatási dokumentumokban megjelenő fejlesztési célokat, feladatokat is átfogalmazznak a gyakorló pedagógus számára értelmezhető tanulási eredményekké. Kiemelten foglalkoznak azzal, hogy a tanórán belüli kisebb egységek (pl. résztémák, feladatok) tervezése során hogyan használható a tanulási eredmény. Külön tematikai elem az értékelés problémaköre, a fejlesztő értékelés és ehhez kapcsolódóan a játékosítás nyújtotta lehetőségek megismerése, illetve alkalmazásuk az osztálytermi gyakorlatban.

Az MKKR bemutatásához kapcsolja a képzés az egész életen át tartó tanulás témáját, a validációt, valamint a formális, nemformális és informális tanulás kérdéskörét. Ezek azért kerültek be a képzési tematikába, mert noha a köznevelésben tanítók ma még kevésbé érintettek ezekben a folyamatokban, a fokozódó társadalmi mobilitás következtében a köznevelésnek már a közeljövőben is választ kell tudnia adni ezekre az esetleges kihívásokra. A továbbképzés abból a szempontból is fontos, hogy a köznevelésben tanító tanároknak, akik nem feltétlenül kerülnek olyan helyzetbe, hogy tanulási eredményeket kelljen megfogalmazniuk oktatási dokumentumokban, nagy valószínűséggel van szükségük arra, hogy ezeket értsék és értelmezzék. Az is nagyon fontos, hogy megismerjék a tanulási eredmény alapú szemléletben rejlő pedagógiai lehetőségeket.

A képzésekre eddig Budapesten, az alábbi időpontokban és létszámmal került sor:

Időpont	A résztvevők száma
2019. június 6., 20.	18 fő
2019. augusztus 22., 29.	17 fő
2019. november 7., 21.	20 fő
2019. december 3., 10.	12 fő
2020. március 6., augusztus 28.	17 fő
2020. június 5., 13.	12 fő

Az eddigi tapasztalatok alapján igény van a tanulási eredményekkel foglalkozó képzésekre. Ezt támasztja alá az is, hogy a képzéseken 2020 októberéig 90 fő szerzett tanúsítványt. Megállapítható, hogy a köznevelésben tanító pedagógusok nagyon eltérő szintű ismeretekkel rendelkeznek a tanulási eredmények fogalmáról és a tanításban való alkalmazásának lehetőségeiről, s eléggé hiányosak az EKKR-re és az MKKR-re vonatkozó ismereteik is. Ugyanakkor nyitottak a téma alaposabb megismerésére, és döntő többségük a képzés végén úgy nyilatkozott, hogy megpróbálja érvényesíteni ezt a szemléletet az oktatómunkájában, és

tisztában van az eszköz nyújtotta lehetőségek fontosságával az egyéni igényekre jobban reflektáló, differenciált tanulásszervezésben. Megállapítható az is, hogy a pedagógusok különösen az értékelési gyakorlatban szükséges szemléletváltás iránt érdeklődnek, inkább ezen a területen érzik a hiányosságait.

1.5. Rendezvények, fórumok, konferenciák a témában

Az MKKR köznevelés-szemponitú, szélesebb körű megismertetéséhez járult hozzá a 2017. november 16-án Budapesten megtartott „Mérés – Követelmény – Kimenet – Rendszer” című szakmai konferencia a tanulási eredményeken alapuló szemlélet köznevelésben való alkalmazásának lehetőségeiről. A konferencián elhangzott előadások az MKKR köznevelés-szemponitú bemutatása mellett foglalkoztak a tanulási eredmény fogalmával, a sztenderdalapú oktatásfejlesztés sajátosságaival, és az észt példa alapján – nemzetközi jó gyakorlatként – a tanulási eredmény alapú tantervfejlesztés folyamatába is beavatták a résztvevőket. A délutáni részben aktív közreműködést igénylő szekciómunka során ismerkedhettek meg a jelenlévők a tanulási eredmény alapú szemlélet tantervben és tanmenetben való megjelenésével, az erre vonatkozó szemléleti és módszertani kérdésekkel, a tanulási eredmények értékelésében betöltött szerepével és az ehhez kapcsolódó szemléleti és módszertani megújulással, illetve egy budapesti gimnázium példáján keresztül a tanulási eredmény alapú szemlélet tanítási gyakorlatban való alkalmazásának lehetőségeivel is. A konferencián, amely az EQF NCP támogatásával valósult meg, mintegy nyolcvan pedagógus és szakértő vett részt az ország különböző részeiből.

2020. november 11-én az EQF-NCP szervezésében „Tanulási eredmények gyakorlati alkalmazása a köznevelésben” címmel újabb konferencia került megrendezésre a pedagógusok számára. Az online térben közel 100 fős részvétellel zajlott le az esemény. A rendezvény ahhoz kívánt segítséget adni, hogy a tanulási eredmény alapú szemlélet – jogszabályokban és szabályozó dokumentumokban történő megjelenését követően – egyre nagyobb szerepet kapjon a pedagógiai gyakorlatban, tehát hogy az egyes tantárgyak, tanmenetek, foglalkozások tervezése, felépítése és a diákok értékelése a kimeneti eszközökre támaszkodjon. A horvát és dán külföldi jógyakorlatot megismerve a résztvevők képet kaptak az implementációs fázis különböző szakaszairól, kihívásairól, eredményeiről. A program második felében hazai jógyakorlatok kerültek bemutatásra intézményvezetők, tanárok, diákok prezentációin keresztül, amely rávilágított arra, hogy vannak magyar jógyakorlatok és innovációk, amelyeket továbbfejlesztve a tanulási eredmény alapú szemlélet meghonosodik a köznevelési intézményekben.

2. Szakképzés

2.1. Az implementáció folyamata és lépései

2015	Az MKKR szintjeinek az EKKR-szintekhez (benne a szakképzési rendszerben megszerezhető, államilag elismert szakképesítések) illesztéséről szóló jelentést 2015. februárban fogadta el az EKKR Tanácsadó Testülete (EQF-AG). Ezzel a fejlesztés első szakasza véget ért.
2015	Az Erasmus+ szakképzési tanulói mobilitási pályázatokban a szakképző intézmények elkezdtek alkalmazni a tanulási eredmény alapú szemléletet a mobilitási munkaprogram kidolgozása során.
2016	Az államilag elismert szakképesítések MKKR-szintjét – az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzék módosításának eljárásrendjéről szóló 150/2012. kormányrendelet 25/2016. (II. 25.) kormányrendelettel módosított, 2016. március 4-étől hatályos rendelete alapján – az Országos Képzési Jegyzék tartalmazza. Az állam által elismert szakképesítéseket a 2-es szinttől a 6-os szintig sorolták be.
2019	A 2019. január 1-je után kiadott szakképesítési bizonyítványok tartalmazzák az adott szakképesítés EKKR/MKKR-szintjét. Megjelenik a Szakképzés 4.0 stratégia, és új szakképzési törvényt (2019. évi LXXX.) fogad el az Országgyűlés.
2020	2020. január 1-jétől hatályossá válik az új szakképzési törvény, és elkezdődik az állam által elismert, szakképző intézményben oktatható szakmák (174) tanulási eredmény alapú képzési és kimeneti követelményeinek fejlesztése. E követelmények 2020 májusában jelentek meg. 2020 áprilisában elindul a kamarai mesterképesítések képzési és kimeneti követelményeinek tanulási eredmény alapú fejlesztése. A mesterképesítések új követelményei 2020 júliusában jelentek meg. 2020. júniustól elindul a szakmai képzésben megszerezhető szakképesítéseket (kb. 400) megalapozó programkövetelmények tanulási eredmény alapú központi fejlesztése. 2020 október végéig 161 programkövetelmény jelent meg.

Az MKKR kialakítása után a fejlesztések további iránya a képesítéseknek a képesítési keretrendszer szintjeire való besorolása volt, első körben a formális képesítésekre kiterjedően. A módszertan és az eljárásrend kialakítása az Új Magyarország Fejlesztési Terv Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) keretében zajlott 2012 és 2015 között, három párhuzamosan folyó projektben.² A TÁMOP 2.2.1. kódszámú, „A szakképzés és a felnőttképzés minőségének és tartalmának fejlesztése” című kiemelt projekten belül az 5. alprojekt feladata volt az MKKR kidolgozása, az EKKR hazai szak- és felnőttképzési

² A TÁMOP 2.2.1 a szak- és felnőttképzés, a TÁMOP 3.1.8 a köznevelés, a TÁMOP 4.1.3 pedig a felsőoktatás területén végezte a fejlesztést.

környezetben való alkalmazásának bevezetése. A projekt kiemelt feladatai az OKJ-ban szereplő, államilag elismert szakképesítések tanulási eredményeken alapuló leírása, majd a szakképesítések keretrendszer szerinti besorolása, valamint javaslattétel az MKKR és az EKKR összehangolására. Az MKKR-szintbesoroláshoz elengedhetetlen volt a kompetenciaalapú OKJ-s szakképesítések tanulási eredmény alapú „átírása”. A tanulási eredményeket a szakképesítések szintjén határozták meg, és ez elsősorban az MKKR-szint besorolását szolgálta. A szakképesítések tartalmi felülvizsgálta nem valósult meg, a fejlesztésben részt vevő szakértők elsősorban a meglévő szakképzési dokumentumokban (szakmai és vizsgakövetelmény, kerettanterv) szereplő szakmai tartalmak alapján dolgozták ki a tanulási eredményeket, és feleltették meg őket az MKKR szintleíró jellemzőinek. Az OKJ-s szakképesítések esetében ténylegesen megtörtént az MKKR-be való besorolás. Mindegyik (mintegy 800) OKJ-s szakképesítés tanulási eredmény alapú követelményét megfeleltették az MKKR-szinteknek, ennek alapján a szakképesítéseket a 2-es szinttől a 6-os szintig sorolták be.³ Az iskolarendszerű szakképzésben megszerezhető alapfokú iskolai végzettségre épülő, jellemzően hároméves szakiskolai (2016-tól szakközépiskolai) képzésben megszerezhető alapszakképesítéseket és az azokra épülő, úgynevezett ráépülő szakképesítéseket az MKKR 4-es szintjére sorolták be. Az érettségire épülő, jellemzően kétéves szakközépiskolai (2016-tól szakgimnáziumi) képzésben megszerezhető szakképesítések az MKKR 5-ös szintjén kaptak helyet. Az iskolarendszeren kívüli (felnőtt)szakképzésben megszerezhető, befejezett általános iskolai végzettségre épülő, több munkakör betöltésére jogosító szakképesítések az MKKR 3-as, az érettségire épülő szakképesítések az MKKR 4-es és 5-ös szintjére lettek besorolva. Az MKKR 2-es szintjére az általános iskolai végzettség nélkül is elvégezhető, egyszerű munkatevékenységet lehetővé tevő részszzakképesítések kerültek (pl. faipari gépkezelő, kerti munkás, mézeskalács-készítő). Az MKKR 6-os szintjére pedig a felsőfokú iskolai végzettségre épülő szakképesítések lettek besorolva (pl. okleveles adóellenőrzési szakértő). Az államilag elismert OKJ-s szakképesítések MKKR-szintbe sorolásának első jogi dokumentuma az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzék módosításának eljárásrendjéről szóló 150/2012. kormányrendelet 25/2016. (II. 25.) kormányrendelettel módosított, 2016. március 4-től hatályos rendelete volt, amely OKJ-s szakképesítésenként tartalmazta az egyes szakképesítések MKKR szerinti szintjének meghatározását. A szakmai bizonyítványokba csak 2019 januárjától került be az adott szakképesítés EKKR/MKKR-szintje. A szakképesítések követelményeinek tanulási eredmény alapú leírása nem vált nyilvánossá, nem jelent meg a tantervekben. Ezért az erre irányuló fejlesztőmunka, valamint az EKKR/MKKR-szám megjelenése az OKJ-t kiadó kormányrendeletben, majd a bizonyítványokban önmagában nem hozott tartalmi vagy minőségi változást a szakképzésben, inkább adminisztratív lépés maradt. Ugyanakkor az MKKR legnagyobb előnye, hogy bevezette a tanulási eredmények fogalmát, amely korábban nem volt használatos a szak- és felnőttképzési terminológiában. Alkalmazása megkönnyíti a tanulási eredmények használatának implementációját.

³ A korábban szerzett, a hatályos OKJ-ban már nem szereplő szakképesítések MKKR-szinteknek való megfeleltetését az egyes szakképesítések során megszerzett jogosultságok megfeleltetési táblázata teszi lehetővé, mely az adott szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményeit kiadó miniszteri rendelet mellékletében található meg.

A tanulási eredmény alapú szemlélet megismertetésében és elterjedésében meghatározó szerepe van a Tempus Közalapítvány által koordinált Nemzeti ECVET Szakértői Hálózat tevékenységének.⁴ A Nemzeti ECVET Szakértői Hálózat munkája hivatalosan 2012 márciusában indult. A szakértői team átlagosan 12 főből áll, akik a szakképzés eredményes működtetésében érdekelt valamennyi felet képviselik (szakképző intézmény, felsőoktatás, munkaadói oldal, oktatáskutatás, kamara, ágazati minisztérium és háttérintézményei, sajnos ez utóbbiak képviselője formális maradt). Az ECVET Szakértői Hálózat évente négyszer ülésezik, tagjai évente több ECVET-szemináriumot, kétnapos tanulási eredmény alapú képzésfejlesztő műhelyeket, szakmai konferenciákat szerveznek, szakmai kiadványokat, tanulmányokat, jó gyakorlatokat, a szakképző intézmények gyakorlati munkáját támogató szakmai útmutatókat, segédleteket fejlesztenek és jelentetnek meg. A tanulási eredmény alapú szemléletet a szakképzésben először a szakképzési mobilitási projekteket megvalósító szakképző iskolák kezdték el alkalmazni, elsősorban a mobilitás munkaprogramjának kidolgozására. A mobilitási pályázatban nem kizárólagosan, de elvárássá vált az ECVET-alapelvek, különösen a tanulási eredmények alkalmazása a projekt előkészítése és megvalósítása során. Ezért az ECVET Szakértői Hálózat munkája is az első időszakban az ECVET-szemlélet és -alapelvek Leonardo da Vinci, majd 2014-től az Erasmus+ szakképzési tanulói mobilitásban való alkalmazására koncentrált. A szakképzésben tanulók mobilitásában évről évre több szakképző intézmény alkalmazta a tanulási eredmény alapú megközelítést a munkaprogramok kidolgozásában és a külföldön teljesített szakmai gyakorlat értékelési kritériumainak meghatározásában, elősegítve ezzel a mobilitási programban megszerzett tanulási eredmények hazai képzési folyamatba való beszámíthatóságát, elismertethetőségét. A Tempus Közalapítvány 2016 őszén kutatást⁵ indított annak vizsgálatára, hogy azok a szakképző intézmények, amelyek mobilitási gyakorlatukban már eredményesen alkalmazzák a tanulási eredmény alapú gondolkodást, átültetik-e ezt a szemléletet, a hazai szakmai gyakorlatok szervezésébe és megvalósításába is. A kutatás során hét szakképző iskola, nyolc gyakorlati képzést szervező munkahely és helyi kamara képviselőjével készült interjú. A mobilitási programjaikat tanulási eredmény alapon megvalósító szakképző intézmények visszajelzése szerint a tanulási eredmények alkalmazása

- ✓ átgondoltabbá, strukturáltabbá teszi a mobilitás megtervezését és kivitelezését (a mobilitás céljának meghatározását, a munkaprogram kidolgozását, a fogadó partnerrel történő egyeztetést);
- ✓ következetesebbé teszi a partnerintézmények egymással szemben támasztott elvárásainak meghatározását;
- ✓ objektívabb értékelést tesz lehetővé, mert könnyebb az értékelési kritériumok kialakítása;
- ✓ támogatja a hatékonyabb és változatosabb értékelési formák megvalósítását;
- ✓ könnyebbé teszi az egyéni fejlődési út végiggondolását, bemutatását és dokumentálását, egyértelműsíti a mobilitás helyét, célját és várt eredményeit a projekten belül,

⁴ A Nemzeti ECVET Szakértői Hálózat munkáját egyrészt a Tempus Közalapítvány tevékenységéről szóló éves jelentésekben (<https://tka.hu/kiadvanyok/8/kategoria/eves-jelentesek>), másrészt a Tempus Közalapítvány honlapján (<https://tka.hu/index.php?page=kereses&str=ECVET>), illetve a *Pályázati Pavilion* megjelent számaiban (<https://tka.hu/kiadvanyok/1/kategoria/palyazati-pavilon>) lehet nyomon követni.

⁵ <https://tka.hu/hir/7533/a-munkaalapu-tanulas-minosegbiztositasa-a-tanulasi-eredmeny-alapon-szervezett-szakmai-gyakorlatokkal>

kapcsolódását a projekt keretében megvalósított többi tevékenységhez, mobilitáshoz, illeszkedését az iskola szakmai fejlesztési céljaihoz.

Az interjúk egyik fontos tapasztalata, hogy bár a szakképző iskolák a szakképzési tanulói mobilitás tervezése és megvalósítása során alkalmazzák a tanulási eredmény alapú szemléletet, ez a gondolkodásmód nem jelenik meg a hazai szakképzési gyakorlatok szervezésénél. A tanulási eredmény fogalmát és alkalmazási lehetőségeit leginkább az Erasmus+ koordinátorai és azok a tanárok értik és alkalmazzák, akik részt vettek a külföldi mobilitási gyakorlat munkaprogramjainak tanulási eredmény alapú kidolgozásában. A gyakorlati képzőhelyek és a helyi kamarák esetében alig ismert a tanulási eredmény fogalomrendszere, annak ellenére, hogy az államilag elismert szakképesítések MKKR-besorolása 2016 februárjában megtörtént, és az MKKR tanulási eredmény alapon határozza meg az egyes kimeneti szintek jellemzőit. A 2016-os kutatás egyértelmű üzenete volt, hogy továbbra is jelentős erőfeszítéseket kell tenni a tanulási eredmény alapú megközelítés képzésfejlesztési célú felhasználási és alkalmazási lehetőségeinek bemutatására és fejlesztésére. A szakképzésnek bizonyosan el kell indulnia a tanulási eredmény alapú gondolkodás útján. Ez nemcsak az oktatás nemzetközivé válása, a földrajzi és vertikális mobilitás erősödése szempontjából egyre fontosabb, hanem a munkaerőpiaci igények jobb kielégítése, az oktatás és a munka világa közötti kapcsolat erősítése miatt is.

Bár tevékenységének elsődleges fókuszja a nemzetközi mobilitási programok pályáztatása, valamint teljes körű megvalósítása és értékelése, a Tempus Közalapítvány vállalta, hogy kilépve a mobilitás kereteiből szélesebb szakképzési szakértői körben segíti a tanulási eredmény alapú szemlélet megértését, a szakképzési gyakorlatban való alkalmazási lehetőségeinek bemutatását és elterjedését. A szakképzési tanulói mobilitásban évente kb. négyezer fő vesz részt, ez a szakképzésben tanulók kevesebb, mint 2%-a. A hazai szakképzésre gyakorolt hatás kiterjesztése érdekében az ECVET Szakértői Hálózat kibővítette tevékenységét, egyre inkább a hazai szakképzés felé fordult, és ahhoz adott szakmai tanácsokat, útmutatókat, hogyan lehet alkalmazni a tanulási eredmény alapú szemléletet a hazai szakképzési gyakorlatban, elsősorban a duális képzésben.⁶

Minden próbálkozás ellenére a szakképzésben – néhány üdítő projekttől, kezdeményezéstől eltekintve – egyelőre nem honosodott meg a tanulási eredmény alapú szemlélet alkalmazása a képzésfejlesztői vagy oktatói munkában. Nem volt érezhető hatással a szakképzés tartalmi és minőségi fejlesztésére, illetve az oktatói munkára.

2.2. Az MKKR és a tanulási eredmény alapú szemlélet hatása a képzések tervezésére, működésére

Szakmai oktatás

A szakképzésben a tanulási eredmény alapú szemlélet gyakorlati alkalmazásának tekintetében az új szakképzési törvény (2019. évi LXXX. törvény) hozta meg a nagy áttörést. Az új szabályozás 2020-tól alapjaiban változtatja meg a szakképzést. Rendszerszintű átalakításról van

⁶ A tanulási eredmények hazai szakképzési gyakorlatban való alkalmazási lehetőségeihez kínál módszertani támogatást Farkas–Bogdány (2017).

szó, amely érinti a szakképzés fogalomrendszerét, szerkezetét, intézményi struktúráját, finanszírozását, tantervi szabályozását. A szakképzési rendszer átalakítását a Szakképzés 4.0 stratégia⁷ alapozta meg.

A szakképzést leválasztották a köznevelési rendszerről. A szakképzésnek két nagy területe lett. Az egyik a szakmajegyzékben⁸ szereplő, államilag elismert szakmákra felkészítő szakmai oktatás, amely több munkakör betöltésére jogosító, államilag elismert középfokú végzettséget és szakképzettséget ad. A másik a szakképesítésre felkészítő szakmai képzés, amelyet szakképző intézmény vagy hatósági engedéllyel rendelkező, felnőttképzést folytató intézmény szervezhet. A szakmajegyzék tartalmazza az adott szakma MKKR szerinti szintjét. Míg az OKJ-s szakképesítéseknél egyenként megvizsgálták az adott képesítés kimeneti tanulási eredményeit, és összevetették őket az MKKR szintleíró jellemzőivel, addig a szakmajegyzékben szereplő szakmákat egységesen rendelték hozzá az MKKR-szintekhez. A szakképző iskolában tanított, hároméves szakmai oktatásban megszerezhető szakmákat az MKKR 4-es szintjéhez, a technikumban tanított, ötéves szakmai oktatásban megszerezhető szakmákat az MKKR 5-ös szintjéhez illesztették.

A szakmai képzésben megszerezhető szakképesítéseket is hozzárendelték az MKKR-szintekhez, de ennek módszere nem ismert. Azon szakképesítések esetében, amelyek korábban az OKJ-ban szerepeltek, és most átkerültek a programkövetelményen alapuló szakmai képzések rendszerébe, feltételezhetően a korábbi MKKR-besorolásukat tartották meg.

A szakképző intézményben megvalósuló szakmai oktatás 2020 szeptemberétől felmenő rendszerben KKK alapján folyik. Az új szakképzési törvény szerinti KKK alapvetően más logikát követ, mint a korábban használt szakmai és vizsgakövetelmények, illetve kerettantervek. A legfontosabb változást a kimenet felőli (tanulási eredmény alapú) szabályozás jelenti. A szakma – tanulási eredmény alapú – kimeneti szabályozása a MKKR logikáját követi, és nem tagolja kötelező, tantárgyakkal „méretezett” szakaszokra a képzési folyamatot. Ehelyett a szakma profiljára vonatkozó információt ad, és hangsúlyossá teszi a kimenetet tanulási eredményekkel jellemző követelménysort. A KKK 6. pontjában található a kimeneti követelmények tanulási eredmény alapú leírása. A kimeneti követelmények – a szakmai oktatás szerkezetéhez igazodva – külön tartalmazzák az ágazati alapoktatás és a szakmairányok közös szakmai követelményeit, illetve a szakma vagy szakmairány speciális szakmai követelményeit. A tanulási eredmények az adott tanulási szakasz (ágazati alapoktatás, szakmairányok közös tanulási szakasza, szakma vagy szakmairány tanulási szakasza) végére elérendő követelményeket határozzák meg szakmai cselekvéseken alapuló tanulási eredményekben. A KKK és a programtanterv alapján a szakképző intézmény a szakmai programjának részeként kötelezően elkészítendő képzési programban határozza meg a tanulási eredmények eléréséhez vezető utat. Az új szakképzési rendszerben az ágazati alapvizsga és a szakmai vizsga a

⁷ Szakképzés 4.0 – A szakképzés és felnőttképzés megújításának középtávú szakmapolitikai stratégiája, a szakképzési rendszer válasza a negyedik ipari forradalom kihívásaira. A stratégiát a kormány az 1168/2019. (III. 28.) kormányhatározattal fogadta el: <https://www.nive.hu/Downloads/Hirek/DL.php?f=szakkepzes-4.0.pdf>

⁸ A szakmajegyzéket a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról rendelkező 12/2020. (II. 7.) kormányrendelet (hatályos: 2020. február 15-étől) 1. számú melléklete tartalmazza. A szakmajegyzék a korábbi OKJ-t váltja fel. A szakmajegyzék 24 ágazatba sorolja a 174 szakmát, ami szakmairányokkal együtt 284 szakmai kimenetet jelent. A szakmajegyzékben szereplő szakmákra felkészítő szakmai oktatást kizárólag szakképző intézmény (szakképző iskola és technikum) indíthat.

legfontosabb szabályozó eszköz, ezeket az akkreditált vizsgaközpont szervezi és valósítja meg, ezzel különválnak egymástól a képzés és a vizsgáztatás.

A szakmai oktatás tartalmi követelményeit meghatározó KKK-k fejlesztési folyamata 2020 januárjában indult el. A KKK-k fejlesztésében kb. 350 szakértő vett részt, akik számára háromnapos felkészítő képzést szervezett a KKK fejlesztéséért felelős Innovációs és Technológiai Minisztérium Szakképzés-fejlesztési Főosztálya. A képzés domináns részét alkotta a tanulási eredmény alapú szemlélet megismertetése, illetve a követelmények mérhető-értékelhető, szakmaspecifikus tanulási eredményekben való meghatározásának módszertana. A szakértők szakmai és módszertani támogatással fejlesztették a KKK-kat, amelyek 2020 májusában jelentek meg.⁹ A KKK-fejlesztés szoros időkorláton belül történt, így nem volt lehetőség alapos szakmai diskurzust folytatni arról, hogy a KKK tanulási eredményei minimum, optimum vagy referenciakövetelményeket határoznak-e meg. Leginkább referenciakövetelményeknek tekinthetők.

A KKK-k tartalmazzák a tanulási eredmények értékelésére alkalmas ágazati alapvizsga és szakmai vizsga tevékenységeinek leírását is. Az utóbbi esetében a konkrét vizsgafeladatokat és az azokhoz rendelt értékelőlapot az akkreditált vizsgaközpont dolgozza ki a KKK-ban meghatározott szempontok szerint. A vizsgatevékenységek illeszkednek a tanulási eredmény alapú szemléletmódhoz. A szakmai vizsga a KKK-ban meghatározott, számítógép alkalmazását igénylő központi vizsgatevékenységből (interaktív vizsgatevékenység) és projektfeladat megvalósításából áll. A projektfeladat az akkreditált vizsgaközpont által – a képzési és kimeneti követelményekre tekintettel – a vizsgázó gyakorlati felkészültségének átfogóbb felmérése céljából meghatározott vizsgatevékenység, amelyet a szakmai vizsgára vagy a szakmai vizsgán kell elkészíteni, és szóban, az adott szakma folytatásához szükséges ismeretek ellenőrzésére is kiterjedően megvédeni. A projektfeladat (amelynek része lehet a tanuló szakmai és személyes kompetenciáinak fejlődését bemutató portfólió is) lehetővé teszi annak értékelését, hogy a vizsgázó komplexen birtokolja az elvárt tanulási eredményeket, és képes az adott szakmai tevékenység autonóm és eredményes végzésére.

A tanulási eredmények nemcsak az adott szakma követelményeinek pontosabb meghatározását teszik lehetővé, hanem a tanítási folyamatra, a módszerek kiválasztására, az értékelési kritériumok és feladatok meghatározására vonatkozóan iránymutatásul is szolgálnak a tanárok, gyakorlati oktatók számára. A tanulási eredmény alapú szemléletnek a tantermi és tanműhelyi munkára is hatást kell gyakorolnia, hogy minőségfejlesztő hatással legyen a szakképzésre, s eredményesebbé tegye az oktatók munkáját és a diákok tanulását. Ezért a tanítási stratégiát, a tanítás tartalmát, módszereit, eszközeit, az értékelést a tanulási eredményekből kiindulva kell meghatározni. A tanulási eredmény alapú tanterv esetében a hagyományos tantárgyi rendszer helyett eredményesebb a projektalapú oktatás. Az ilyen jellegű tananyagok más tanítási módszertant is igényelnek. A KKK-hoz kapcsolódóan a szakképző intézmények saját képzési programjának kidolgozását segítő programtervek azonban nem ezt a szemléletet tükrözik. Számos szakmai kérdést vet fel, hogy az innovatív és előremutató kormányzati szándék (a kimenetszabályozású képzési és vizsgarendszer, aminek az eszköze a tanulási eredmény) a

⁹ A 2020 szeptemberétől felmenő rendszerben hatályos, tanulási eredmény alapú KKK-k az Innovatív Képzéstámogató Központ honlapján érhetők el: www.ikk.hu

programtantervek szintjén nem jelenik meg. A programtantervek tantárgyi alapon és nem (munka)tevékenység-alapon tagolják a szakmai oktatást, illetve témakörökre lebontva határozzák meg a tanítandó tananyagot és az ahhoz rendelt óraszámot. Ez azért problémás, mert az új szakképzési rendszer alapvetően a duális képzésre épül. A duális képzésben – a vállalati működéshez illeszkedően – munkafolyamatokon, munkatevékenységeken keresztül fejlesztik a tanulók kompetenciáit. Vállalati környezetben a tantárgyi struktúra nem értelmezhető eredményesen. A tanulási eredmény alapú KKK-khoz olyan programterv illeszkedne, amely rugalmas tantervi keretet és óraszámjavaslatokat tartalmaz, amelyek alapján a szakképző intézmények a helyi képzési programjukban alakíthatnák ki a tanulási eredmény alapú szemlélethez a tantárgyi struktúra helyett sokkal jobban illeszkedő projektoktatás alapjait. Ehhez a duális képzővel közösen tervezhetnék meg az adott szakma tanulási eredményeinek elsajátítását támogató oktatási projekteket, hogy ne tantárgyakat, hanem munkafolyamatokat, munkatevékenységeket, szakmát tanítsunk a szakmai cselekvőképesség és a munkavégző képesség kialakításának érdekében.

A régi beidegződéseket, az „így szoktuk csinálni” attitűdöket a legnehezebb áthangszerelni, és ha erre vonatkozóan nincs is „kényszer”, akkor szinte lehetetlen, eltekintve néhány innovatív tanártól. Ezért nagyon kérdéses, hogy a tanulási eredmények csak a tantervi dokumentáció szintjén (KKK) fognak-e létezni, vagy beszivárognak a tanulásszervezés szintjeire, és meghatározóvá válnak-e az oktatói munkában is. Ennek érdekében nagyon fontos lenne a szakképzés szereplőinek tudatos és következetes felkészítése a tanulási eredmény alapú szemlélet eredményes alkalmazására a szakmai oktatásban. Ehhez a tanulási eredmény alapú szemlélet szakképzési szektorban való alkalmazási lehetőségeit és előnyeit fókuszba helyező műhelymunkákra, továbbképzésekre, szakmai diskurzusokra lenne szükség.

Ebben a tekintetben előremutató, hogy az Oktatási Hivatal kifejezetten a szakképzési szektorban oktatók számára akkreditáltatott harmincórás pedagógus-továbbképzést „A tanulási eredmények alkalmazása a tanulói és pedagógiai értékelés során a szakképzésben” címmel. A képzés 2020. augusztus és szeptember hónapban négy képzési csoportban valósult meg, amelyeken 76 fő oktató vett részt.

Szakmai képzés

Az új szakképzési rendszerben a szakképző intézményekben folyó szakmai oktatáson kívüli másik nagy terület a szakmai képzések rendszere. A szakképesítésre felkészítő szakmai képzést szakképző intézmény és hatósági engedéllyel rendelkező felnőttképzést folytató intézmény szervezhet. A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény 13. §-a alapján a szakmai képzéshez kapcsolódóan megszerezhető szakképesítés kimeneti követelményeit programkövetelményben kell meghatározni. Kb. négyszáz szakképesítés esetében a programkövetelmények kidolgozása központilag történik, a szakképzésért felelős minisztérium (Innovációs és Technológiai Minisztérium) és a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (a továbbiakban: MKIK) szakmai együttműködésében. A programkövetelmények fejlesztése 2020 júniusában kezdődött, és 2020 végéig folyamatosan jelennek meg az új programkövetelmények. A programkövetelmények szintén tanulási eredményekben határozzák meg a szakmai képzés és a képesítő vizsga kimeneti követelményeit. A programkövetelmények fejlesztésében szerepet vállaló szakértők (kb. négyszáz fő) felkészítése – a járványhelyzetre

való tekintettel – online formában valósult meg, egynapos felkészítő keretében, amelynek része volt a tanulási eredmény alapú képzésfejlesztés módszertanának ismertetése.

A szakmai képzés befejezését követően képesítő vizsga akkreditált vizsgaközpontban tehető. Eredményes vizsga esetén a felnőtt államilag elismert szakképesítést igazoló képesítő bizonyítványt kap. A szakmai képzés a képzőintézmény által kidolgozott képzési program szerint folyik. A képzési program tartalmi elemei között nem szerepel a követelmények tanulási eredmény alapú kidolgozásának kötelezettsége.

A szakképzés szerves részét alkotják a kamarai mesterképesítések annak ellenére, hogy azok szabályozását már nem a szakképzési törvény, hanem a kamarai törvény¹⁰ határozza meg. 2020 áprilisában elkezdődött a mesterképesítések megújítása és – az új szakképzési törvény szellemiségével összhangban – tanulási eredmény alapú képzési és kimeneti követelményeik kidolgozása. A mesterképesítéseket fejlesztő szakértők szakmai és tanulási eredmény alapú módszertani felkészítés után kezdték meg a fejlesztőmunkát.

2.3. A tanulási eredmények hatása a validációra

A nemzetközi mobilitási programok kapcsán az egyik legnagyobb kihívás, hogy a külföldön szerzett tanulási eredményeket automatikusan elismerjék a hazai szakképzési rendszerben. A felsőoktatásban a 87/2015. kormányrendelet biztosítja az úgynevezett mobilitási ablak, azaz a mobilitás tantervbe való beépítésének kötelezettségét a 2019/2020. tanévtől indított alap- és mesterképzések tekintetében. Ez azt jelenti, hogy a külföldi tanulmányi időszak lehetőségének a képzési programban elfoglalt helyét és idejét, valamint a külföldi tanulmányi időszak elismerését beépítik a tantervbe, így a kreditek elismerése automatikusan megtörténik. A szakképzésben nehezebb a helyzet, mivel a szakképzés – szemben a felsőoktatással, amely területen sokkal jelentősebb a nemzetköziesítés – erősen nemzeti ügy, és nem működik a kreditrendszer. A szakképzésről szóló, 2019. december 31-éig hatályos 2011. évi CLXXXVII. törvény explicit módon nem rendelkezett a külföldi szakmai gyakorlat során szerzett tanulási eredmények elismeréséről, de a 27. §-ában foglaltaknak megfelelően a szakképző iskola vezetőjének döntése alapján lehetőség volt a beszámításra. Rendszerszintű validációs gyakorlat az elmúlt évek során nem alakult ki. A szakképző intézményekben egyedi megoldások és intézményi szabályozás alapján született döntés a nemformális környezetben szerzett tanulási eredmények formális képzésbe való beszámításáról.

A 2020. január 1-jétől hatályos új szakképzési törvény rögzíti, hogy „ha a szakmai oktatás célját szolgálja, a szakirányú oktatás teljesíthető külföldön is, amelynek időtartama nem haladhatja meg a szakirányú oktatás időtartamának egynegyedét” (2019. évi LXXX. törvény 76. § [1] bekezdés b) pont).

¹⁰ 1999. évi CXXI. törvény a gazdasági kamarákról

Az új szabályozás 62. §-a rendelkezik a korábbi tanulmányok, illetve gyakorlat beszámításáról. „A szakképző intézmény szakmai programjában meghatározottak szerint

- a) a szakképző intézményben, a köznevelési intézményben és a felsőoktatási intézményben folytatott tanulmányokat az adott szakmára előírt – megegyező tartalmú – követelmények teljesítésébe be kell számítani,
- b) a szakképzés megkezdése előtt foglalkoztatásra irányuló jogviszonyban eltöltött szakirányú gyakorlati időt a szakirányú oktatás idejébe be kell számítani,
- c) a tanulmányi követelmények az előírtnál rövidebb idő alatt is teljesíthetők.”

Ez alapján két lehetőség áll rendelkezésre a tanulmányi követelmények szakmajegyzékben meghatározott képzési idejénél rövidebb idő alatt való teljesítésére:

Az egyik az, ha a tanuló a szakma KKK-jában és a programtervben, illetve a szakképző intézmény képzési programjában meghatározott követelményeket vagy azok egy részét igazolható módon már teljesítette szakképző, köznevelési vagy felsőoktatási intézményben. Ebben az esetben a formális tanulási környezetben (iskolai rendszerben) teljesített tanulási eredmények elismeréséről és egy másik formális tanulási környezetbe (iskolai rendszerű szakmai oktatásba) való beszámításáról van szó.

A másik az, ha a tanuló a szakmatanulás megkezdése előtt már foglalkoztatásra irányuló jogviszonyban állt azon a szakmai területen, amelyen az iskolai rendszerű szakmai oktatást akarja folytatni. Ebben az esetben a szakirányú gyakorlati időt be kell számítani a szakirányú oktatás idejébe. Ez elsősorban a munkahellyel már rendelkező felnőttek szakmaszerzését könnyíti meg.

A 12/2020. kormányrendelet 157. § b) pontja rögzíti, hogy a „tanulónak joga van arra, hogy kérje a foglalkozásokon való részvétel alóli felmentést, illetve korábbi tanulmányai beszámítását”.

Annak érdekében, hogy a szakirányú gyakorlati időt be lehessen számítani a szakmatanulás időtartamába, megfelelő mérőeszkőzzel fel kell mérni és értékelni kell a felnőtt által birtokolt tanulási eredményeket. Az értékelt tanulási eredményeket kell összehasonlítani a szakma tananyagegységeinek tanulási eredményeivel. Ennek alapján állapítható meg, hogy a felnőtt által birtokolt tanulási eredményeket hogyan, milyen mértékben és milyen követelményekbe lehet beszámítani.

A beszámítást elősegíti, hogy a szakmai oktatás és képzés követelményei 2020-tól tanulási eredményekben vannak meghatározva. Az előzetes tudás felmérésének és beszámításának lehetőségét, illetve folyamatát továbbra is a szakképző intézmény szakmai programjában kell szabályozni. A beszámításról a szakképző intézmény igazgatója dönt: „A tanuló, illetve a képzésben részt vevő személy foglalkozáson való részvétel alóli felmentéséről, egyes tantárgyak és azok tudásmérése alóli mentesítéséről, az előzetesen megszerzett tudás, illetve gyakorlat beszámításáról” a szakképző intézmény igazgatója dönt (12/2020. kormányrendelet 124. § [2] bekezdés 12. pont).

Az előzetes tudás felmérésének és beszámításának folyamatait (célját, eredményeit, folyamatleírását) és annak eljárásait, illetve dokumentációs rendszerét ki kell dolgoznia a szakképző intézménynek, és szabályoznia kell a minőségirányítási kézikönyvben, a képzési tevékenység folyamatleírásában. A validációs eljárás kidolgozásához és eredményes működtetéséhez módszertani segítségre lenne szükségük a szakképző intézményeknek. Fontos hangsúlyozni, hogy a más környezetben szerzett kompetenciák (pl. munkatapasztalat) elismerése és beszámítása nem váltja ki a formális oktatást. Nem egyenértékű alternatíváról van szó. Az előzetes tudás beszámítása kiegészítő elem, a szakmai oktatás és képzés rugalmasabbá tételét és az egyéni tanulási utak érvényesülését szolgálja.

2.4. Képzések a témában

Az MKKR és a tanulási eredmény alapú szemlélet megismertetésére elsősorban a Tempus Közalapítvány és az Oktatási Hivatal szervezett képzéseket. Az ECVET Szakértői Hálózatot működtető Tempus Közalapítvány által szervezett ECVET-szemináriumok elsősorban a mobilitási projektekre pályázók és azokat megvalósítók felkészítését szolgálták. Ez a törekvés érthető volt, hiszen a Tempus Közalapítvány elsődleges feladata az Erasmus+ és egyéb mobilitási programok koordinációja és megvalósítása. A mobilitási programokban érdekelt intézményeket a Tempus Közalapítvány számos ingyenes eszközzel, rendezvényekkel, workshopokkal, képzésekkel, tanácsadással, kiadványokkal támogatja, hogy magas szintű, minőségi mobilitási programokat tudjanak megvalósítani. Az „önálló” ECVET-szemináriumok mellett a tanulási eredmény alapú munkaprogramok elkészítését támogató előadások egyre inkább szerves részévé váltak a pályázatírói szemináriumoknak, illetve a pályázatokat bíráló szakértők felkészítő programjának. Az ECVET-szemináriumokon kívül kétnapos képzésfejlesztői szemináriumok is segítik a szakképző intézmények oktatóit a tanulási eredmény alapú szemlélet megismerésében és annak eredményes alkalmazásában képzésfejlesztői és oktatói munkájuk során. Évente két képzésfejlesztő képzés valósul meg, az egyik budapesti, a másik vidéki helyszínen.

Az Oktatási Hivatal kifejezetten a szakképzési szektorban oktatók számára akkreditáltatott harmincórás pedagógus-továbbképzést „A tanulási eredmények alkalmazása a tanulói és pedagógiai értékelés során a szakképzésben” címmel. A képzésekre jelentős igény mutatkozott, a megvalósított négy csoportban augusztus-szeptember folyamán csoportonként húsz fő továbbképzésére volt lehetőség.

3. Felsőoktatás

3.1. Az implementáció folyamata és lépései

2015	<p>Az MKKR szintjeinek EKKR-szintekhez illesztéséről (benne a felsőoktatási szinteknek az Európai Felsőoktatási Térség Képesítési Keretrendszerének szintjeivel való megfeleléséről szóló öntanúsításról) szóló jelentést 2015. februárban fogadta el az EKKR Tanácsadó Testülete (EQF-AG). Ezzel a fejlesztés első szakasza véget ért.</p> <p>Ekkor az MKKR kissé felemás formában volt jelen a hazai szabályozásban: az MKKR-t (a gridet) a kormány az 1229/2012. (VII. 6.) Korm. határozattal fogadta el (ez tekinthető az alapítás aktusának). Ugyanez a kormányhatározat írta elő a miniszterek számára a képesítések besorolását és az EKKR-hez való illeszkedés vizsgálatát, valamint az erről szóló jelentés elkészítését.</p> <p>Az MKKR-ról átfogó, célzott jogszabály nem született, egyes működési részszabályai jelentek meg különböző szintű ágazati törvényekben, rendeletekben.</p> <p>A hatályos felsőoktatási törvénybe 2013 nyarán – tehát még az illeszkedési jelentés elkészülte előtt! – bekerült, hogy az oklevelekben fel kell tüntetni a képesítés MKKR és az EKKR szerinti besorolását. A végrehajtási rendelet 2015 őszétől írja elő ezen adatoknak a felsőoktatási információs rendszerben való nyilvántartását.</p> <p>2015 nyarán jelent meg egy kormányrendelet (139/2015.) a felsőoktatásban kiadható képesítések szintenként strukturált listájáról, amely meghatározta a képesítések MKKR- és EKKR-szintjeit. Ezzel a szabályozás lényegében lekövette az illeszkedési jelentés felsőoktatással kapcsolatos eredményeit. A kormányrendelet a szintek definiálásán túl röviden meghatározta az újabb képesítések létrehozásának – és azon belül a képesítések MKKR-szintje meghatározásának – folyamatát, valamint az egyes képesítések részletes definiálásának szerkezetét, egyúttal azt is, hogy a kimeneti standardokként szolgáló tanulási eredményeket az MKKR szerinti deskriptorszerkezetben kell kidolgozni. Ez az addigi EFT-KKR szerinti leíró struktúrát váltotta fel. (Ez a miniszteri rendelet 2016 augusztusában jelent meg az akkor létező felsőoktatási képesítésekre vonatkozóan [18/2016. EMMI-rendelet]).</p>
2016	<p>2016 nyarán egy több mint egyéves folyamatot lezárva jelent meg a felsőoktatási képesítések és az azokhoz vezető képzések KKK-it tartalmazó miniszteri rendelet. Mivel a KKK-k szerkezete változott a korábbiakhoz képest, a minisztérium a kimeneti szemlélet és az MKKR-illeszkedés erősebb megjelenését szeretne volna elérni, ezért 2015 júniusától felkészítő és többszöri egyeztető alkalmakat szerveztek a KKK-kat készítő egyetemi oktatói köröknek. 2016 novemberétől az elkészült dokumentumok ellenőrzése, szerkesztése, illetve stakeholderekkel való egyeztetése folyt az EMMI koordinációjában. Egyes képesítések, illetve képzési területek anyagai több módosítási kör során véglegesültek.</p>

	<p>A doktori képzések besorolására 2016-tól került sor, mintegy kerülő úton. Addig az illeszkedési jelentésen kívül sehol nem jelent meg egyértelműen, hogy a doktori képzés a 8. szinthez tartozik. 2016 nyarán egy módosítással beillesztették a doktori képzésről szóló kormányrendelet (387/2012.) szövegébe, hogy a doktori iskola képzési dokumentumai között elkészíti a „Magyar Képesítési Keretrendszer 8. szintjének megfelelő képzési tervét”.</p>
2017	<p>A szakirányú továbbképzések szintbesorolására 2017-ben került sor, a végrehajtási kormányrendelet (87/2015.) módosításával ekkortól kell szintbe sorolni a képzéseket is, amihez az Oktatási Hivatal adott ki útmutatót (https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/felsooktatas/hatosagi/KKK_tajekoztato_20180101_utan.pdf). Ebben az áll, hogy a képzést alapvetően arra a szintre kell besorolni, amelyhez kapcsolódik.</p> <p>A kormány egy évet adott a felsőoktatási intézményeknek tanterveiknek az átalakított KKK-hoz igazítására, amelyet a legtöbb felsőoktatási intézmény el is végzett, elsősorban tartalmi kiigazításokkal.</p>
2018–2020	<p>Nem voltak az MKKR fejlesztésére irányuló jogalkotási aktusok, illetve szakpolitikai beavatkozások.</p> <p>2017-2018 körül indultak el azok az EFOP-3.4.3 projektek, amelyek támogatást nyújtottak többek között tantervek felülvizsgálatára, korszerűsítésére, illetve oktatók felkészítésére a kimenetorientált szemlélet alapján. Számos intézmény szervezett oktatóinak belső vagy külső továbbképzést, illetve kezdett bele tanterveinek átfogó vagy részleges felülvizsgálatába. Azok az intézmények azonban, amelyek tanterveiket már az előző évben módosították, a projekt keretében jelentősebb változtatásokat már nem terveztek.</p>

Azaz: a felsőoktatásban a képesítési keretrendszer → felsőoktatási képesítések → egyes képzési programok kapcsolatrendszer jogi szabályozása kiterjedt és részletes, ami biztosítja, hogy egy-egy képesítés az MKKR megfelelő szintjére koherensen besorolódjon, és a szintmutató a képesítést igazoló dokumentumokban és adatbázisokban megjelenjen.

Az EKKR Tanácsadó Testülete által használt implementációs szempontsor szerint 2015-ig a következőkre került sor:

- 1) A koncepcióalkotás és tervezés nagyjából megvalósult: az a), b), c) első fele és a d) pont.
- 2) A hivatalos létrehozás / formális elfogadás részben történt meg:
 - a) gyenge módon (kormányhatározat melléklete, és nem jogszabály);
 - b) részben (lásd fent).
- 3) A korai működtetés kis részben valósult meg:

- d) a képesítések egy jelentős csoportjának (a formális képesítéseknek) a szintekhez rendelése, besorolása – bár alágazonként eltérő módszertannal és eljárással – megtörtént;
- f) is megtörtént (az illesztési jelentés explicitté tette a hiányosságokat és a későbbi fejlesztési tennivalókat).

A szempontsor a 2015-ös jelentéshez viszonyítva

1) Koncipiálás és tervezés:

- c) a legfontosabb érintettek érdekeltté tétele nem történt meg, ami azóta is kihívás.

2) Hivatalos létrehozás / formális elfogadás:

- a) nem került jogszabályba a keretrendszer (lásd fent); egy ezt célzó kormányrendelet-tervezet államigazgatási előkészítése megkezdődött, de az nem került végül a kormány elé;
- b) a különféle érintetti körök közötti szerepmegosztás és felelősségelosztás egy része megtörtént a felsőoktatásban, de jelentős feladatkörök hiányoznak a szabályozásból (lásd fent);
- c) megvalósítási (implementációs) stratégia nem született sem átfogóan, sem a felsőoktatás vonatkozásában, egyes implementációs lépések ad hoc történtek (KKK-k megújítása, képzések tanterveinek módosítása, de a tantervek fejlesztésére csak később jelentek meg uniós források), kapacitásszámítás, erőforrás-tervezés nem ismert.

3) Korai működtetés:

- a) a felsőoktatásban 2015 után zajlott a megvalósítás struktúráinak részbeni kialakítása jogszabályok módosítása révén, de jelentős funkció- és feladathiányokkal (lásd fent);
- b) részben van előrehaladás 2015 óta: egyes eszközök már vannak, és intézkedések történtek (pl. adatbázis fejlesztése), más eszközök elmaradtak (pl. kommunikáció, minőségbiztosítás);
- c) intézményes kapacitásnak egyedül az EQF-NCP (nagy részét a COM finanszírozásában) és az MKKR Szakmai Munkacsoport (egy képviseleti alapon ad hoc ülésező minisztériumközi grémium) tekinthető;
- d) a felsőoktatási formális képesítések szintekhez rögzítése (és nem besorolása) jogszabályokban megtörtént 2017-ig, és azóta is folyik az új képesítések szintekhez rendelése, de ezek minőségbiztosítása hiányzik; a felsőoktatás keretében folytatott nemformális képzések végén kiadott képesítések besorolása nem történt meg (esetleg csak azoké, amelyek a felnőttképzési törvény alatt engedélyköteles képzésekként futottak), erre irányuló fejlesztés, szabályozás nem kezdődött el; bár egyes hatósági képesítések besorolása megtörtént, jelentős csoportok még mindig kívül vannak az MKKR-en; az átalakított szakképzés/felnőttképzés új képesítéseinek besorolására nem került sor, csak szintekhez rendelésük történt meg.
- e) 2016–2017 során megtörtént a képesítések átalakítása, de a tanulási eredményre való fókuszáltság és az ebben való tudatosság mérsékelt, az átalakításban közreműködők továbbra is elsősorban a folyamatra és a szakmai tartalomra koncentráltan végezték a munkát.

4) Operatív működés:

- a) térképként csak részben működőképes (sok képesítés hiányzik, a szintbesorolás több helyen problematikus);
- i. megvalósult;
 - ii. kínál igazodási pontot, de megértése, gyakorlattá válása távol áll az elégségestől;
 - iii. a felsőoktatásban nem kínál igazodási pontot, mert alacsonyabb szinten lehetséges csak VNFIL, a képesítések szintjén nem;
 - iv. csak erős megszorításokkal mondható, hogy támogatja a tanárok, képzők és tanácsadók munkáját, nem terjedt el a használata/figyelembevétele olyan mértékben, hogy támogató funkciója működhessen;
 - v. nagyon ritka az oktatás, a képzés és a foglalkoztatás érintettjei közötti együttműködés; még ritkébbak azok az alkalmak, amikor szerepet játszik az MKKR, a kimeneti standardok; sem az MKKR-ről való tudás, sem az egyeztetés gyakorlata nem terjedt el elégséges mértékben, nincsenek olyan mechanizmusok, amelyek ezt támogatnák (a Duális Képzési Tanács, a Felsőoktatási Tervezési Testület működése bürokratikus formalizált, tagjai nincsenek felkészítve az MKKR alkalmazására);
 - vi. nincsenek adatok, bizonyítékok arra, hogy a végfelhasználók megfelelően ismernék és így használnák az MKKR-t tájékozódásra;
- vii. az EKKR-hez illesztésről szóló (angol nyelvű) jelentés az Oktatási Hivatal honlapján elérhető, ismertsége szűk körű, az magyar nyelven egyelőre nem került nyilvánosságra;
- viii. a felsőoktatásban 2015 ősze óta megjelenik az adatbázisban az EQF- és MKKR-szint;
- b) a fentiek alapján csak részben, egyes elemeiben vált az MKKR a nemzeti oktatási-képzési és képesítési rendszer állandó részévé, a reformok és megújítási törekvések során sokkal jelentősebb mértékben lehetne figyelembe venni, arra támaszkodni (vö. új szakképzési és felnőttképzési rendszer vagy új felsőoktatási képesítéstípusok bevezetése vagy tervezése, pl. professional BSc, professional PhD);
- i. amennyiben a lecsorgó szabályozási kényszert elősegítésként tekintjük, akkor a felsőoktatásban egyfajta szabályozásformai tekintetben elősegíti; érdemi elfogadása, megértése és használatbavétele még csak szórványosan, inkább elszigetelten tapasztalható (egyes intézmények egyes egységeiben);
 - ii. a VNFIL lehetősége eddig is nyitva volt, nem az MKKR hiánya vagy jelenléte miatt nem működik, és nem látszik jele, hogy az MKKR és az általa hozott kimeneti szabályozás segítené ezt (valószínűleg az egyelőre nagyon alacsony ismertsége miatt);
 - iii. információt nyújt az oktatás-képzés, valamint a munkaerőpiac érintett szereplőinek, ám nincs jele annak, hogy támaszkodnának rá a képességigényekkel és -kínálattal kapcsolatos információ strukturálása során; annak sincs jele, hogy gyakorlattá kezdene válni a tanácsadásban és a karrierfejlesztésben a használata; nincs információ arról, hogy felhasználnák tanulási utak azonosítására vagy munkatapasztalatok tanúsítására, azaz érdemi gyakorlati alkalmazása nem kezdődött meg;

- iv. 2019 óta az Európai Bizottság portálján működő interaktív összehasonlító felületen megjelennek a színtezett magyar képesítések és jellemzőik is;
- v. és szintén 2019-től működik a link a magyar képesítési adatbázis és az Európai Bizottság tanulási lehetőségeket bemutató portálja között.

5) Felülvizsgálat: a fentiek alapján jelenleg a felülvizsgálatot nem érdemes megkezdeni.

3.2. Az MKKR és a tanulási eredmény alapú szemlélet hatása a képesítések tervezésére, működésére és a validációra

A tanulási eredmény kifejezés a vonatkozó felsőoktatási jogszabályokban nem fordul elő, sem definícióként, sem ráutalásként. A hatályos nemzeti felsőoktatásról szóló törvény (NFtv.) tartalmaz egy téves definíciót a 108. § 16. pontjában, a képzési és kimeneti követelmények meghatározásánál: „azoknak az ismereteknek, jártasságoknak, készségeknek, képességeknek (kompetencia) összessége, illetve az a tudás, amelynek megszerzése esetén az adott szakon oklevél kiadható”. Ám itt valójában a kimeneti kompetencia minimum követelményét határozza meg a jogszabály. A képzési és kimeneti követelmények ezt egy pontban valóban leírják, de ennél jóval több előírást tartalmaznak, és jellegét tekintve jogszabályról van szó.

A tanulási eredmények korán megjelentek a magyar felsőoktatási jogrendben (a 2006-os új felsőoktatási törvény és végrehajtási rendeletei hozták be az akkor alig fél évvel korábban elfogadott EFT-KKR-t és az annak alapjául szolgáló dublini szintleírások gondolatkeretét és szabályozási metodikáját), ám implementálásukra tervezett és szervezett módon azóta sem került sor. Kutatások¹¹ azt mutatták, hogy bár a tanulási eredmények fogalmának definícióját egyre többen ismerik fel helyesen, azt aktívan kifejteni, alkalmazni és az általa közvetített szemléletet követni csak egy szűkebb, jól körülhatárolható oktatói rétegnek sikerült. Az utóbbi néhány évben azonban nem folyt olyan átfogó kutatás e téren, amely e helyzet változására figyelt volna. A kisebb és alkalmi intézményi felmérések, oktatással kapcsolatos műhelymunkák, konferenciák lényegében változatlan oktatói pozíciót tükröznek. A felsőoktatásban folyó képzési tevékenységekbe mélyen a részletekig benyúló központi szabályozás, valamint az intézményi szinten az oktatási tevékenységekhez kötődően megjelenő egzisztenciális érdekeltségek (ahogy ezek intézményi képzésfejlesztési, stratégiai tervezési workshopokon elvégzett problémafeltáró elemzésekben megmutatkoznak) egyelőre korlátozzák a tanulási eredményekre épülő, a kimenetorientált szemléletből fakadó tantervi, tanulásszervezési és oktatási módszerek gyakorlattá válását.

Ugyanakkor a kimeneti megközelítés, a tanulásközpontú szemlélet és a tanulási eredmények alkalmazásának implementálására teljesen hiányzott a szakpolitikai koordináció. A szabályozások erre nem tértek ki, központi útmutató(k) nem készült(ek), érzékenyítő, tájékoztató rendezvényeket, kampányokat nem szervezett sem az irányító hatóság, sem az intézményi képviselőket ellátó Magyar Rektori Konferencia (MRK). Ez utóbbi részéről egyes területeken utólagos hatásvizsgálatok indultak csak. Intézményen belül nem születtek meg azok a belső szabályozások, útmutatók, sem az oktatók közös nézeteinek kialakulásához vezető egyeztetések, amelyek szükségesek a tanulási eredmények használatának megszilárdításához.

¹¹ Halász–Fischer (2009); Vámos (2011a, 2011b); Derényi (2018)

Nemzetközi vonatkozásban az európai felsőoktatás globálisan keresett közös módszertani innovációja, a Tuning a magyar felsőoktatásban alig ismert, a közös munka 2005-ös kezdetekor mindössze három magyar oktató vett részt a munkában. A jelenleg folyó, az értékelést középpontba helyező fejlesztési szakaszban ismét van néhány magyar résztvevő, de ahhoz ez vélhetően nem elegendő, hogy hatással legyenek a hazai gyakorlatra. A tantervfejlesztéssel és az értékeléssel kapcsolatos hazai oktatói tudáshorizontot (sőt érdeklődési szintet) és gyakorlatot sem érik el a felsőoktatás európai innovációs platformjain e témakörökben zajló diskussziók, a létrejött egyetértések, a kifejlesztett ajánlások, módszerek.

A korábban megszerzett tudás és képességek elismerése terén a magyar felsőoktatás nemzetközi összevetésben továbbra is lemaradásban van,¹² a validáció pedig a felsőoktatásban hivatalos formában csak néhány intézményben, ott is inkább elszigetelten, egy-két oktató elhivatottságának és önkéntes tevékenységének köszönhetően működik. E tekintetben az elmúlt öt évben romlott a helyzet. A TÁMOP-4.1.3 kiemelt projekt I. és II. szakasza szélesebb érvényű intézményi pilotokat tudott generálni, de a projekt 2015-ös lezárulásával, illetve a pilotintézményekben a kulcsszereplők elvándorlásával ezek a kezdeményezések elhaltak, ami arra is rámutat, hogy még támogatott helyzetekben sem sikerült igazán intézményesíteni az eljárást. Ennek számos oka közül néhányat kiemelt a Magyar Rektori Konferencia által az elismeréssel kapcsolatos hazai felsőoktatási nézetek és gyakorlatok jobb megértése és a megfelelő megoldások megtalálása érdekében 2017 végén kezdeményezett és 2019 júniusáig tartó műhelymunka-sorozat zárójelentése: „alapvetően az ismeret- és a tapasztalathiány jelenti az elismerési folyamat legfőbb buktatóit. Kiemelendő az oktatók alacsony mértékű bizalma az intézményen »kívülről hozott« tudás iránt, a tantervek rugalmatlansága, az eljárás túlzott decentralizáltsága, a saját intézményi gyakorlatra vonatkozó intézményes reflexió hiánya, továbbá a hallgatók demotiváltsága és beletörődése.”¹³

3.3. Képzések, projektek, rendezvények, konferenciák

Kifejezetten az MKKR-re és használatára irányuló képzésekről nincs adat (mindössze egy-egy félnapos előadásról, konferenciaszekcióról van információ). A Tempus Közalapítvány az IKT Szakmai Módszertani Műhely keretében¹⁴ 2017-ben szervezett egy *blended learning* kurzust a tanulási eredményekre alapuló kurzustervezésről és értékelési módszerekről kb. hetven fő részvételével, illetve az Európai Felsőoktatási Térségről kialakított egy információs portált, amelynek tematikus tartalmai között a tanulási eredményekről is megjelent egy rövid ismertető (ám a képesítési keretrendszerekről nem).

MKKR-fejlesztő projektek nem folytak, a kiemelt projektként az MKKR kialakításának felsőoktatási feladatait elvégző TÁMOP-4.1.3 projekt II. szakasza 2015 elején lezárult. Az ott kiképzett szakemberek közül többen is kifejtettek helyi intézményi aktivitást, s bekapcsolódtak a 2017–2018-tól elkezdődött intézményi EFOP-3.4.3 fejlesztésekbe. A kifejlesztett szakmai anyagok az Oktatási Hivatal honlapjának különböző felületein elérhetők, illetve egy részüket a

¹² Hauschildt et al. (2018); European Commission (2018)

¹³ MRK (2019) 4.

¹⁴ Az erről szóló beszámolót lásd: <https://tka.hu/nemzetkozi/8000/learning-by-developing--tanulasi-eredmenyek-alapu-kurzus-tervezese>

Magyar Rektori Konferencia adoptálta, és saját honlapján közzétette, aminek révén segíthették a KKK-k kidolgozását.

Született jó néhány útmutató, kézikönyv a tanulási eredmények alkalmazásáról, a kimenetorientált képzésfejlesztésről, tantervkészítésről (ezek listáját lásd a mellékletben).

Kifejezetten az MKKR vagy a tanulási eredmények használatának fejlesztésére vagy annak eredményeire fókuszáló országos vagy nemzetközi konferencia megrendezéséről a vizsgált időszakban nincs adat.

4. Felnőttképzés

4.1. Az implementáció folyamata és lépései

Az MKKR szintjeit meghatározó 1229/2012. (VII. 6.) kormányhatározat megjelenése után a felnőttképzés volt az az oktatási alrendszer, amely a leghamarabb érvényesítette a szakmai programkövetelményekben a tanulási eredmény alapú szemléletet.

A felnőttképzésről szóló, 2013. szeptember 1. és 2019. december 31. között hatályos 2013. évi LXXVII. törvény négy képzési kört sorolt a felnőttképzési törvény hatálya alá:

- a szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvény szerinti, az állam által elismert (az OKJ szerinti) szakképesítés megszerzésére irányuló szakmai képzés („A” képzési kör);
- támogatott egyéb szakmai képzés – olyan, államilag el nem ismert szakmai végzettség megszerzésére irányuló képzés, amely valamely foglalkozás, munkakör vagy munkatevékenység végzéséhez szükséges kompetencia megszerzésére irányul („B” képzési kör);
- támogatott általános nyelvi képzés (az általános nyelvi képzés az Európa Tanács Közös Európai Referenciakeretében ajánlott hatfokozatú szintjeiben – A1, A2, B1, B2, C1, C2 – megfogalmazott követelmények teljesítésére irányuló nyelvi képzés), támogatott egyéb nyelvi képzés (bármely szakterületre kiterjedő szaknyelvi képzés) és támogatott kombinált nyelvi képzés (az általános nyelvi képzés és az egyéb nyelvi képzés egyidejű, egy képzésen belüli összekapcsolásával megvalósuló nyelvi képzés) („C” képzési kör);
- támogatott egyéb képzés – olyan képzés, amely az általános műveltség növelését, megnevezhető szakképesítéshez, szakmai végzettséghez vagy nyelvi képzettséghez nem köthető kompetenciák fejlesztését célozza, hozzájárul a felnőtt személyiségének fejlődéséhez, a társadalmi esélyegyenlőség és az állampolgári kompetencia kialakulásához („D” képzési kör).

Támogatott képzésen a részben vagy egészben központi költségvetési forrás terhére megvalósuló képzéseket kell érteni (beleértve az európai uniós forrásokat és a szakképzési hozzájárulást is).

A felnőttképzést folytató intézmény a felnőttképzési törvényben meghatározott tartalmi követelményeknek megfelelő képzési program alapján végzi tevékenységét. A különböző képzési körök esetében a felnőttképzési törvényben meghatározott és külön jogszabályban részletezett szabályozó dokumentumok alapján kellett kidolgozni a képzési programot. Az egyéb szakmai képzések esetében („B” képzési kör) az 59/2013. (XII. 13.) NGM-rendeletben részletezett és az MKIK által nyilvántartott¹⁵ szakmai programkövetelmény alapján kellett kidolgozni és megvalósítani a képzési programot. Innovatív elem volt, hogy a szakmai programkövetelmények kimeneti követelményeit az MKKR-kategóriához illeszkedő tanulási eredményekben kellett definiálni, azaz a követelmények megfogalmazásakor azokat a tanulási

¹⁵ A szakmai programkövetelmények elérhetők az MKIK honlapján: <http://szpk.mkik.hu/frontend/index.php?module=programkovetelmeny&mid=4>
2020. június 30-án 233 szakmai programkövetelmény szerepelt a nyilvántartásban.

eredményeket határozták meg a programkövetelmény-fejlesztők, amelyeket a képzés végére a résztvevőknek optimális esetben el kell érniük, és amelyek alapján jogosultak a szakmai végzettséget igazoló tanúsítvány megszerzésére.

Mivel a tanulási eredmény alapú képzésfejlesztési szemléletet korábban még nem alkalmaztuk a felnőttképzési szektorban, az MKIK több országos rendezvényt is szervezett, amelyeken a felnőttképzésben érdekelt szakemberek megismerhették a szakmai programkövetelmény rendszerét és a tanulási eredmény alapú követelménytámasztás módszertanát. A szakmai programkövetelmények kidolgozásához többször megújított útmutató¹⁶ is készült, amely segítette a programkövetelmény kidolgozóit – többek között – a tanulási eredmény alapú követelmények meghatározásában is.

4.2. Az MKKR és a tanulási eredmény alapú szemlélet hatása a képesítések tervezésére, működésére és a validációra

A nemzeti keretrendszerünkről és az EKKR-nek való megfeleltetéséről szóló jelentés 2015. február 3-i brüsszeli elfogadása után aktuálissá vált a szakmai programkövetelmények MKKR-szintekbe való besorolása. A felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény kötelezettségként határozta meg az MKIK számára a felnőttképzési szakmai programkövetelményen nyugvó egyéb szakmai képzések MKKR-szintekbe való besorolását.¹⁷ A törvény határidőt nem határozott meg a feladat elvégzésére. Mivel a szakmai programkövetelmények már a 2013. évi felnőttképzési törvény hatálybalépése óta tanulási eredmény alapúak voltak, az MKKR-be való besorolásuk megvalósulhatott. Ugyanakkor – a szakmai programkövetelmény „műfaji” és a felnőttképzési rendszerbe való gyakorlati bevezetést célzó jellegéből adódóan – nem lehetett általános algoritmust kidolgozni a besorolásra, minden szakmai programkövetelményt egyenként kellett megvizsgálni, és besorolni az MKKR-szintekbe. A szakmai programkövetelmények besorolásához készült útmutató¹⁸ célja olyan szakmai módszertani segítség biztosítása volt, amelynek köszönhetően a felnőttképzési programszakértők képesek voltak egyrészt elvégezni a már nyilvántartásba vett szakmai programkövetelmények MKKR-szintbe való besorolását, másrészt megítélni és jóváhagyni, vagy szükség esetén módosítani az újonnan benyújtott szakmai programkövetelmények MKKR-szint-javaslatait. A már nyilvántartott szakmai programkövetelmények esetében a felnőttképzési törvény felhatalmazása alapján az MKIK végezte el 2016-ban a szakmai programkövetelmények – az EKKR-hez kapcsolódó MKKR szerinti – szintjének meghatározását és besorolását (vö. 2013. évi LXXVII. törvény 18. § [7] bekezdés¹⁹). Az új programkövetelmények esetében az MKKR-szintbe sorolást a

¹⁶ Farkas–Rettegi (2018)

¹⁷ A 2019. december 31-éig hatályos felnőttképzési törvény szerinti támogatott egyéb szakmai képzések tartalmi követelményeit meghatározó szakmai programkövetelményeknek tartalmazniuk kell az Európai Képesítési Keretrendszerhez kapcsolódó Magyar Képesítési Keretrendszer szerinti szintjük meghatározását (2013. évi LXXVII. törvény 18. § [4] bekezdés a) pont).

¹⁸ Farkas (2016)

¹⁹ „A kamara az OKJ szerinti szakmacsoportos besorolás alapján elkészíti a szakmai végzettségek azonosítóval ellátott szakmacsoportba sorolását, valamint a programkövetelménynek az Európai Képesítési Keretrendszerhez kapcsolódó Magyar Képesítési Keretrendszer szerinti szintjének meghatározását és besorolását. A besorolás szempontjait, a nyilvántartásba vétel követelményeit és eljárási rendjét, valamint a szakmai végzettség

programkövetelmény-javaslat benyújtójának kellett megtennie, amelyet az MKIK programbizottsága a szakmai programkövetelmények bírálatakor megvizsgált. Mivel az MKKR tanulási eredmény alapú, az egyéb szakmai végzettségek (és a felnőttképzésben megszerezhető más képesítések) csak abban az esetben feleltethetők meg az MKKR egyes szintjeinek, ha tanulási eredmény alapúak. Ezért tekinthető innovatív lépésnek az MKIK részéről, hogy a szakmai programkövetelmények bevezetésekor (2013-ban) az egyéb szakmai képzések követelményeinek tanulási eredmény alapú kidolgozása mellett döntött. Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben megszerezhető szakmai végzettségek esetében tényleges besorolás történt, mivel minden szakmai végzettséget egyenként vizsgálták meg a szakértők, és meghatározott módszertan mentén összevetették őket az MKKR szintleíró jellemzőivel. Ennek alapján a felnőttképzésben megszerezhető szakmai végzettségeket az 1-es szinttől a 6-os szintig sorolták be az MKKR-be. A szakmai programkövetelmények tanulási eredményekről szóló leírásai rendkívül eltérő minőségűek. Idővel – a tapasztalatok gyarapodásával és a tanulási eredmények kialakítására vonatkozó tudás növekedésével – a tanulási eredmény alapú követelmények meghatározása is egyre pontosabb és jobb minőségű lett.

Fontos lett volna, hogy a szakmai végzettségek MKKR-szintbe sorolásakor szerzett tapasztalatok csatornázódjanak vissza a szakmai programkövetelmények rendszerébe, és a minőségi fejlesztés érdekében legyen lehetőség a szakmai programkövetelmények tartalmi felülvizsgálatára és módosítására, illetve hogy a szakmai végzettségről szóló tanúsítvány tartalmazza az adott szakmai végzettség MKKR-szintjét, ám ezek a fejlesztések még nem valósultak meg.

A szakmai végzettségek tekintetében egységes követelményrendszert biztosító szakmai programkövetelmények alapján a felnőttképzést folytató intézménynek a felnőttképzési törvény 12. §-ában meghatározott tartalmi követelményeknek megfelelő képzési programot kell kidolgoznia²⁰. A képzési program kötelező eleme a képzés során megszerezhető kompetenciák meghatározása, de ezeket jellemzően nem tanulási eredményekben fogalmazták meg a képzők, még a tanulási eredmény alapú programkövetelményekre épülő szakmai képzéseknél sem. Más képzési körben (OKJ-s, nyelvi vagy egyéb képzések) pedig egyáltalán nem vált jellemzővé a tanulási eredmény alapú követelménytámasztás. Nem volt olyan „kényszerítő” erő, amely ebbe az irányba mozdította volna el a képzésfejlesztést. Azt mondhatjuk tehát, hogy a felnőttképzésben az MKKR bevezetése és a tanulási eredmény alapú szemlélet egyelőre nem gyakorolt minőségfejlesztő hatást a felnőttképzés tartalmi elemeire.

Pedig a tanulási eredmény alapú képzési programok elősegít(het)ik az előzetes tudás felmérését és elismerését, amelyet a felnőttképzési törvény előírásai alapján 2019. december 31-éig a támogatott OKJ-s és nyelvi képzések esetében kötelező volt biztosítani. A támogatott egyéb szakmai és a támogatott egyéb képzések esetében a támogatási szerződés kötelező előírása alapján, egyébként a képzésre jelentkező felnőtt kérésére kellett biztosítani az előzetes tudás felmérését (2013. évi LXXVII. törvény 11. § [1] bekezdés g) pont). A felnőttképzési törvény keretszabályozást tartalmazott, az előzetes tudás mérésének kötelezettségét írta elő, konkrét

megszerzését igazoló dokumentum tartalmát és formáját a miniszter rendeletben határozza meg” (2013. évi LXXVII. törvény 18. § [7] bekezdés).

²⁰ Farkas, 2017

szabályozás nélkül,²¹ így a képzőintézményeknek nem volt mihez igazodniuk a beszámításra vonatkozó döntés során. A törvény intézményi hatáskörbe utalta a felmérés módjáról és a beszámításról való döntést, így a felnőttképzést folytató intézmények maguk határozhatták/határozhatják meg a felmérés és a beszámítás szabályait és gyakorlatát, ugyanakkor az intézmények semmilyen módszertani vagy más segítséget sem kaptak intézményi gyakorlatuk kialakításához, illetve a mérőeszközök kidolgozásához. Az előzetes tudásmérés intézményi gyakorlatairól nincsenek megbízható információink. Rendszerszintű gyakorlatok nem alakultak ki.

A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény jelentősen átalakította a szakképzés korábbi rendszerét, ami hatással van a felnőttképzésre is. Ezzel egyidejűleg – 2020. január 1-jei hatállyal – módosult a felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény is. Az egyik jelentős változás, hogy 2020 szeptemberétől – eltekintve az átmeneti időszak rendelkezéseitől – minden iskolarendszeren kívül megvalósuló felnőttképzési tevékenység a felnőttképzési törvény hatálya alá tartozik, és a szolgáltatási tevékenység megkezdésének és folytatásának általános szabályairól szóló törvény²² szerint bejelentés alapján végezhető (2013. évi LXXVII. törvény 2/A § [1] bekezdés). Az engedélyezési eljárás megmarad, azzal a változtatással, hogy nem a képzési programokat, hanem magát a felnőttképzést folytató intézményt, pontosabban az általa végzett felnőttképzési tevékenységet kell engedélyeztetni. A felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény hatálya alá tartozó és a törvényben meghatározott hatósági engedéllyel rendelkező felnőttképzési intézmény a szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény hatálya alá tartozó, részsakmára, illetve államilag elismert szakképesítésre felkészítő szakmai képzést folytathat. A részsakma képzési és kimeneti követelményei, valamint a szakképesítéseket megalapozó programkövetelmények tanulási eredményekben (az MKKR-hez illeszkedő képesség, tudás, attitűd, autonómia és felelősség kontextusában) határozzák meg az adott szakma, illetve szakképesítés elvárt követelményeit.²³ A felnőttképzést folytató intézménynek a részsakma követelményeit tartalmazó képzési és kimeneti követelmény, illetve szakképesítés esetében a programkövetelmény alapján kell kidolgoznia képzési programját, amely a képzés megvalósítására, illetve a tanulási eredmények eléréséhez vezető tanítási és tanulás útra vonatkozóan határoz meg szabályozást. Ennek ellenére a felnőttképzési törvény 2020. évi módosítása nem utal sem az MKKR-re, sem a tanulási eredményekre. A felnőttképzési programnak továbbra is tartalmaznia kell a képzés során megszerezhető kompetenciákat, de a követelmények meghatározásában nem elvárás a tanulási eredmény alapú szemlélet alkalmazása.

A 2019. évi LXXX., szakképzési törvény hatálya alá tartozó – de felnőttképzésben is indítható – szakmai képzéseket megalapozó, központilag kidolgozott programkövetelmények

²¹ A 2019. december 31-éig hatályos felnőttképzési törvény 28. § (2) bekezdés g) pontja alapján: „Felhatalmazást kap a miniszter, hogy rendeletben határozza meg a bemeneti kompetenciamérés lefolytatására és eredményének figyelembevételére, valamint az előzetes tudásmérés lefolytatására, az előzetesen felmért tudásnak a képzés során történő beszámítására vonatkozó szabályokat és azon képzési egységek meghatározásának szabályait, amelyekre a tudásmérés irányul.” Az erre vonatkozó miniszteri rendelet nem készült el.

²² A szolgáltatási tevékenység megkezdésének és folytatásának általános szabályairól szóló 2009. évi LXXVI. törvény.

²³ A szakmák tanulási eredmény alapú képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a szakképesítések tanulási eredmény alapú programkövetelményeiről részletes információ olvasható jelen tanulmány szakképzési fejezetében.

tartalmazzák az MKKR-szintet, e szinteket azonban nem a képesítések kimeneti követelményeinek tényleges vizsgálata, illetve kidolgozott besorolási módszertan és mechanizmus alapján határozták meg.

A felnőttképzési törvény 2020-tól hatályos előírásai megtartották az előzetes tudásmérésre vonatkozó szabályozást, azzal a módosítással, hogy e mérést most már nem kötelezően, hanem a képzésre jelentkező kérésére kell biztosítani (2013. évi LXXVII. törvény 11. § [2] b) pont). Az előzetes tudásmérésre vonatkozó részletszabályokat továbbra sem tartalmaz a felnőttképzési törvény és annak végrehajtási rendelete.

5. Az oktatási szektoron kívüli világ

Jelen tanulmány az oktatási szektorra fókuszál, elsősorban azért, mert ez az a terület, ahol az MKKR és a tanulási eredmény alapú szemlélet alkalmazása és hatása tetten érhető. Az oktatási rendszeren belül is csak a formális képzések besorolása, illetve szinthez rendelése történt meg, a nemformális és/vagy munkaerőpiaci képzések, illetve az informális tanulás eredményeinek rendszerbe illesztése, elismertethetősége még további fejlesztési kérdéseket vet fel. A nemzeti képesítési keretrendszerek megalkotásának és bevezetésének célja eredetileg az, hogy az oktatási szektoron kívül megszerezhető képzéseket egy egységes szemléletű rendszerbe illesztés révén láthatóvá és érthetővé tegye. Az oktatási rendszer zártsága miatt a nemzetközi fejlesztések eredményei (pl. ágazati keretrendszerek fejlesztése) jellemzően nem csatornázódnak be a magyar oktatási gyakorlatba, még akkor sem, ha az adott projektnek van magyar résztvevője. Az oktatás világán kívül nem igazán létezik az MKKR. A tanulási eredmény alapú tantervek általánossá válása talán megteremti azt a közös nyelvet, amelyet a tanuló, az oktató és a vállalat is ért és használ. A tanulási eredmény alapú szemlélet képzésfejlesztési alkalmazása segítheti a duális képzés hatékonyságát, és támogathatja, hogy a két külön világ (a képzőintézmény és a vállalat) jobban megértse egymást, hatékonyabban tudjon kommunikálni és együttműködni. A vállalatok számára egyelőre ez lehet az MKKR és a tanulási eredmény alapú szemlélet legfőbb előnye.

Konklúziók

Általános konklúziók

A képzési keretrendszerekkel kapcsolatos gondolkodás és fejlesztési tevékenység nagyon korán megjelent Magyarországon, ám ez a kezdeti előrehaladottság a 2010-es évek közepére elmúlt. Az MKKR-t nem szabályozza magas szintű jogszabály: egy kormányhatározat mellékletében jelent meg az MKKR-grid, de a működés és működtetés feltételei, a besorolás módszertana, a minőségbiztosítási mechanizmusok még nincsenek kidolgozva. Ágazati keretrendszerek nem igazán működnek.

Az oktatási törvények rögzítik, hogy a képzések MKKR-szintjét tartalmaznia kell a bizonyítványoknak és okleveleknek. Ez egyelőre adminisztratív lépést jelent, az MKKR-nek nincs hatása a tartalmi szabályozásra.

A tanulási eredmények megjelenése a tantervekben előremozdíthatja a kimenetorientált gondolkodást az oktatásban, azonban az oktatási törvények egyike sem definiálja a tanulási eredmények fogalmát, illetve annak alkalmazási „kötelezettségét”. Előrehaladás tapasztalható a tanulási eredmények alkalmazása terén, ez azonban nem elegendő ahhoz, hogy rendszerszintű hatást gyakoroljon a képzések, illetve a tanítás-tanulás folyamatának minőségére. Az érdeklődés és sok esetben a tanulási eredmény alapú tanulásszervezés iránti nyitottság mellett nem történt még meg a szemlélet elterjedéséhez szükséges pedagógiai kultúraváltás. Elsősorban az értékelés területén szükséges szemléletváltásra, a hagyományos értékelési eljárások átalakítására kellene több energiát fordítani, mert azzal általánosságban minden szektorban egyetértenek a pedagógusok és oktatók, hogy ezen a területen is szükség van a változtatásra. A tanulási eredmény alapú szemlélet szélesebb körű elterjedéséhez, a tanítás- és tanulásszervezésben való tudatos alkalmazásához szakmai-módszertani segítségre van szükségük az oktatóknak. Ezt a támogatást szolgálták az elmúlt öt évben megvalósuló rendezvények és kiadványok, melyek ugyanakkor nem alkotnak szisztematikus rendszert, láthatóságuk alacsony szintű, és mivel nincs „kényszerítő” erő a tanulási eredmények alkalmazására, hasznosságuk egyelőre mérsékelt marad.

Felhasznált irodalom

1. Derényi András (2018): A tanítás és tanulás minőségének javítása az elmúlt 10 évben. In: Kovács Gergely – Temesi József (szerk.): *A magyar felsőoktatás egy évtizede. 2008–2017*. Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja, Budapest, 130–146.
2. Európai Unió Tanácsa (2017): A Tanács ajánlása (2017. május 22.) az egész életen át tartó tanulás európai képesítési keretrendszeréről, valamint az egész életen át tartó tanulás európai képesítési keretrendszerének létrehozásáról szóló 2008. április 23-i európai parlamenti és tanácsi ajánlás hatályon kívül helyezéséről (2017/C189/03) [2017. 09. 30.]
3. European Commission (2018): *Mid-term evaluation of the Erasmus+ programme (2014-2020)*. SWD (2018) 40 final, Brussels. [online]: <https://ec.europa.eu/assets/eac/erasmus-plus/eval/swd-e-plus-mte.pdf> tanulási eredmény alap
4. Farkas Éva (2016): *Módszertani útmutató a szakmai végzettségek (felnőttképzési szakmai programkövetelmények) Magyar Képesítési Keretrendszer szerinti szintjének meghatározására, besorolására*. Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, Budapest. <https://mkik.hu/download/89/modszertani-utmutato-a-szakmai-vegzettsegek-magyar-kepesitesi-keretrendszer-szerinti-szintjenek-meghatarozasara-besorolasara>
5. Farkas Éva (2017): A tanulási eredmény alapú képzésfejlesztés hatása a felnőttkori tanulás minőségére. *Opus at Educatio* 4. szám. <http://opuseteducatio.hu/index.php/opusHU/article/view/219/369>
6. Farkas Éva – Rettegi Zsolt (2018): *ÚTMUTATÓ a felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. tv. 18. §-a szerinti programkövetelmény-javaslat benyújtásához* MKIK kézirat
7. Halász Gábor – Fischer Andrea (2009): *A tanulási eredmények alkalmazása a felsőoktatási intézményekben*. Tempus Közalapítvány, Budapest.
8. Hauschildt, Kristina – Vögtle, Eva Maria – Gwosc, Cristoph (2018): *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe: Eurostudent VI. (2016-2018). Synopsis of Indicators*. W. Bertelsmann Verlag, Bielefeld [online]: DOI: 10.3278/6001920cw; részletes adatokért lásd: <http://database.eurostudent.eu/>
9. MRK (2019): *A Magyar Rektori Konferencia elismerési munkacsoportja által elvégzett munka eredményei. Összegzés és ajánlások*. MRK, Budapest. http://www.mrk.hu/wp-content/uploads/2019/05/Jelentes_final_20190524.pdf
10. Vámos Ágnes (2011a): *A tanulási eredmények alkalmazása a felsőoktatási intézményekben 2*. Tempus Közalapítvány, Budapest.
11. Vámos Ágnes (2011b): Tanulási eredmények szemlélet- és gyakorlat-összefüggése a felsőoktatásban. *Felsőoktatási Műhely*, 4, 33–48.

Felhasznált jogszabályok

2019. évi LXXX. törvény a szakképzésről

2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről

2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról

2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről

12/2020. (II. 7.) kormányrendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról

11/2020. (II. 7.) kormányrendelet a felnőttképzésről szóló törvény végrehajtásáról

139/2015. (VI. 9.) kormányrendelet a felsőoktatásban szerorzhető képesítések jegyzékéről és új képesítések jegyzékbe történő felvételéről

87/2015. (IV. 9.) kormányrendelet a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról

150/2012. (VII. 6.) kormányrendelet az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzék módosításának eljárásrendjéről

100/1977. (VI. 13.) kormányrendelet az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról

18/2016. (VIII. 5.) EMMI-rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanár szakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI-rendelet módosításáról

1229/2012. (VII. 6.) kormányhatározat a Magyar Képesítési Keretrendszer bevezetéséhez kapcsolódó feladatokról, valamint az Országos Képesítési Keretrendszer létrehozásáról és bevezetéséről szóló 1004/2011. (I. 14.) kormányhatározat módosításáról

A témában megjelent útmutatók, segédletek jegyzéke

1. Derényi András (2006): Tanulási eredmények kidolgozása és használata. Elvi megfontolások és gyakorlati útmutatások. *Társadalom és Gazdaság*, 28 (2) 183–202.
2. Derényi András (2018): *Tanulási eredményekre alapozott kurzusszervezés, tanulóközpontú oktatás*. Tempus Közalapítvány, Budapest. <https://tka.hu/nemzetkozi/10087/tanulasi-eredmenyekre-alapozott-kurzusszervezes-tanulo-kozpontu-oktatas>
3. Derényi András – Vámos Ágnes (2015): *A felsőoktatás képzési területeinek kimeneti leírása – ajánlások*. Oktatási Hivatal, Budapest. <http://www.mrk.hu/wp-content/uploads/2015/06/Kimeneti-leirasok-BELIV-FUZETNYOMDA.pdf>
4. Einhorn Ágnes: *Validáció a közoktatásban – problémafelvetés*. https://www.oktatas.hu/koznevelis/projektek/tamop318_minosegfejl/projekthirek/tamop318_validacio_problemafelvetes?itemNo=1
5. Farkas Éva (2014): *Rejtett tudás. A nem formális tanulási környezetben szerzett tanulási eredmények hitelesítése*. SZTE JGYPK FI, Szeged. <https://mek.oszk.hu/16200/16217/>
6. Farkas Éva (2017): *Segédlet a tanulási eredmények írásához a szakképzési és a felnőttképzési szektor számára*. Oktatási Hivatal, Budapest. <http://mek.oszk.hu/18400/18498/18498.pdf>
7. Farkas Éva (2017): *Tanulási eredmény alapú tanterv- és tantárgyfejlesztés a felsőoktatásban*. Szegedi Egyetemi Kiadó – Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged. <http://mek.oszk.hu/18400/18497/18497.pdf>
8. Farkas Éva (2018): *Mérés-értékelés kézikönyv. Tanulási eredmények mérése és értékelése a szakképzési mobilitási gyakorlatokban*. Tempus Közalapítvány, Budapest. <https://tka.hu/kiadvany/10184/meres-ertekeles-kezikonyv>
9. Farkas Éva (2019): *Tanulási eredmények értékelése a felsőoktatásban*. Szegedi Tudományegyetem, Szeged. <http://mek.oszk.hu/19300/19399/19399.pdf>
10. Farkas Éva – Bogdány Zoltán (2017): *Módszertani útmutató szakképző intézmények számára a tanulási eredmény alapon szervezett szakmai gyakorlatok szervezéséhez*. Tempus Közalapítvány, Budapest. https://tka.hu/docs/palyazatok/modszertani_tmutato_szakkepzo_intezmenyek_szamara_20171709221112.pdf
11. Horváth Zsuzsanna (2010): Szintleírások és teljesítményszintek a közoktatásban. In: *Iskolakultúra*, 2010/5–6.
12. Kennedy, Declan (2007): *Tanulási eredmények megfogalmazása és azok használata*. Gyakorlati útmutató. University College Cork, Cork. <https://adoc.tips/tanulasi-eredmenyek-megfogalmazasa-es-azok-hasznalata-gyakor.html>
13. Lukács István – Derényi András (szerk.) (2017): *Kézikönyv a képzési programok tanulási eredményeken alapuló fejlesztéséhez, felülvizsgálatához*. Oktatási Hivatal, Budapest.

https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/LLL/ekkr/Derenyi_kezikonyv2017ISBN_teljes_webre.pdf

14. T. Molnár Gizella (2019): *Tanulási eredmény alapú gondolkodás alkalmazása a pedagógiai munkában*. Olvasólecke 3. Tanár szakos hallgatóknak. SZTE JGYPK, Szeged, 2019. május (EFOP-3.4.3-16-2016-00014). http://eta.bibl.u-szeged.hu/2124/1/EFOP343_AP2OKTIG2_olvas%C3%B3lecke_T_Moln%C3%A1r_Gizella_TEA_gondolkod%C3%A1s_alkalmaz%C3%A1sa_pedag%C3%B3giai_munk%C3%A1ban_Olvas%C3%B3lecke3_20190531.pdf
15. Tót Éva (2017): *Segédlet a tanulási eredmények írásához a felsőoktatási szektor számára*. Oktatási Hivatal, Budapest. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/LLL/ekkr/Tanulasieredmenyek_HE.pdf
16. Ütőné dr. Visi Judit (szerk.) (2015): *A magyar képesítési keretrendszer és validáció lehetőségei a köznevelés szemszögéből*. Oktatási Minisztérium, Budapest.
17. Ütőné Visi Judit (2010): Lehetséges kimeneti pontok, szakaszhatárok – a kompetenciaalapú Nemzeti alaptanterv és az Országos Képesítési Keretrendszer (OKKR) kapcsolódási pontjai. *Iskolakultúra*, 2010/5–6., 119–140.

Mellékletek

1. melléklet: A Magyarországon megszerezhető képesítések EKKR/MKKR-szintje 2020-ban

EKKR/MKKR-szint	A képzés típusa	Tipikus képzési program
1	Az általános oktatás befejezett 6. évfolyama ²⁴	Általános iskolai oktatás
	Felnőttképzési szakmai végzettség	A felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény szerinti, „B” képzési körös szakmai képzés
2	Az általános oktatás befejezett 8. évfolyama	Általános iskolai, nyolc- vagy hatosztályos általános gimnáziumi oktatás
	Speciális készségfejlesztő szakiskolai szakképzettség	Speciális készségfejlesztő szakiskolai képzés
	OKJ-s részsakképesítés (Híd-program, tanúsítvány)	Híd-programok
	Részszakma	A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény szerinti Dobbantó program és műhelyiskolai képzés
	OKJ-s részsakképesítés	OKJ-s részsakképesítés megszerzésére irányuló felnőttképzés
	Felnőttképzési szakmai végzettség	A felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény szerinti, „B” képzési körös szakmai képzés
	Államilag elismert szakképesítés	A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény szerinti programkövetelményen alapuló szakmai képzés
3	A középfokú oktatás befejezett 10. évfolyama	Szagogimnáziumi képzés, szakközépiskolai, szakiskolai képzés
	Speciális szakiskolai záróbizonyítvány és OKJ-s szakképesítés	Speciális szakiskolai képzés
	Alapfokú és középfokú teljes, rész- és ráépülő OKJ-s szakképesítés	OKJ-s szakképesítés megszerzésére irányuló felnőttképzés
	Részszakma	A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény szerinti programkövetelményen alapuló szakmai képzés; műhelyiskolai képzés
	Felnőttképzési szakmai végzettség	A felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény szerinti, „B” képzési körös szakmai képzés

²⁴ A befejezett 6., 8., 10. és 12. évfolyam nem tekinthető képesítésnek, ugyanakkor mivel képesítések épülnek rájuk, besorolták őket az MKKR-be.

	Államilag elismert szakképesítés	A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény szerinti programkövetelményen alapuló szakmai képzés
4	Érettségi	Nyolc-, hat- vagy négyosztályos általános gimnáziumi, szakgimnáziumi, technikumi oktatás
	Befejezett középiskolai 12. évfolyam	Általános gimnáziumi, szakgimnáziumi, technikumi oktatás
	Szakgimnáziumban megszerezhető rész- vagy teljes OKJ-s szakképesítés, szakközépiskolában megszerezhető teljes vagy ráépülő OKJ-s szakképesítés	Szakgimnáziumi képzés, szakközépiskolai képzés
	Középfokú szakképzettség	A 12/2020. kormányrendelet szerinti szakmajegyzékben szereplő szakmára felkészítő szakmai oktatás
	Felnőttképzési szakmai végzettség	A felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény szerinti, „B” képzési körös szakmai képzés
	Államilag elismert szakképesítés	A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény szerinti programkövetelményen alapuló szakmai képzés
5	Felsőfokú szakirányú szakképzettség	Felsőoktatási szakképzés
	Technikusi szakképzettség	Technikumi szakmai oktatás
	Érettségire épülő OKJ-s szakképesítés	Iskolarendszerű vagy iskolarendszeren kívüli szakmai képzés
	Felnőttképzési szakmai végzettség	A felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény szerinti, „B” képzési körös szakmai képzés
	Államilag elismert szakképesítés	A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény szerinti programkövetelményen alapuló szakmai képzés
6	Felsőoktatási alapképzés (BA, BSc)	Felsőoktatási alapképzés
	Felsőfokú szakirányú szakképzettség (BSc/BA-fokozatra épülően)	Felsőfokú szakirányú továbbképzés (alapképzésre épülően)
	Felsőfokú végzettséghez kötött OKJ-s szakképesítés	Szakképesítés megszerzésére irányuló felnőttképzés
	Kamarai mesterképzés	Kamarai mesterképzés
	Felnőttképzési szakmai végzettség	A felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény szerinti, „B” képzési körös szakmai képzés
	Államilag elismert szakképesítés	A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény szerinti programkövetelményen alapuló szakmai képzés
	Felsőoktatási mesterfokozat (MA, MSc)	Felsőoktatási mesterképzés felsőoktatási osztatlan képzés

7	Felsőfokú szakirányú szakképzettség (MSc/MA-fokozatra épülően)	Felsőoktatási szakirányú továbbképzés (mesterfokozatra épülően)
8	Doktori fokozat (PhD, DLA)	Doktori program

2. melléklet: Az MKKR, a tanulási eredmény és a validáció megjelenése a jogszabályokban

1229/2012. (VII. 6.) kormányhatározat a Magyar Képesítési Keretrendszer bevezetéséhez kapcsolódó feladatokról, valamint az Országos Képesítési Keretrendszer létrehozásáról és bevezetéséről szóló 1004/2011. (I. 14.) Korm. határozat módosításáról

A közneveléshez kapcsolódóan:

100/1997. (VI. 13.) kormányrendelet az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról

45. § (1) Érettségi bizonyítványt kell kiállítani annak, aki teljesítette az érettségi vizsga követelményeit. Az érettségi bizonyítványt az a vizsgabizottság adja ki, amelyik előtt a vizsgázó az érettségi bizonyítvány megszerzéséhez szükséges összes rá vonatkozó feltételt teljesítette.

45. § (2) Az érettségi bizonyítvány, tanúsítvány tartalmazza a vizsgázó természetes személyazonosító adatait, a vizsga törzslapjának számát, annak tényét, hogy az érettségi bizonyítvány a Magyar Képesítési Keretrendszer szerinti 4. és az Európai Képesítési Keretrendszer szerinti 4. szintet tanúsít, a kiállításának keltét, továbbá a vizsgabizottság körbélyegzőjének lenyomatát, a vizsgabizottság elnökének és az igazgatónak az aláírását.

A szakképzéshez kapcsolódóan:

2011. évi CLXXXVII. törvény a szakképzésről (hatályos 2012. január 1. – 2019. december 31.)

27. § (1) A szakképző iskolában és a felsőoktatási intézményben folytatott tanulmányokat a szakképesítésre előírt – megegyező tartalmú – követelmények teljesítésébe a szakképző iskola pedagógiai programja részét képező szakmai programban meghatározottak szerint be kell számítani. Az előzetes tanulmányok és az azokkal megegyező tartalmú követelmények teljesítésének egyidejű igazolásával a beszámítás iránti kérelmet a szakképző iskola vezetőjéhez kell benyújtani. A beszámítható előzetes tanulmányokról és teljesített követelményekről a szakképző iskola vezetője határozattal dönt. A szakképző iskola vezetőjének döntése ellen a kormányhivatalhoz lehet fellebbezést benyújtani. A fellebbezésre a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályait kell alkalmazni.

27. § (2) A szakmai gyakorlati képzés idejébe a szakképzés megkezdése előtt munkaviszonyban (vállalkozói jogviszonyban, munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban) eltöltött szakirányú

gyakorlati idő – a szakképző iskola vezetőjének egyedi döntése alapján az (1) bekezdésben meghatározottak szerint – beszámítható.

88. § (6) Felhatalmazást kap a Kormány, hogy rendeletben határozza meg a szakképesítéseknek az Európai Képesítési Keretrendszerhez kapcsolódó Magyar Képesítési Keretrendszer szerinti szintjeinek meghatározását és besorolását.

2019. évi LXXX. törvény a szakképzésről (hatályos: 2020. január 1-jétől)

12. § A képzési és kimeneti követelményekben kell meghatározni

d) az Európai Képesítési Keretrendszer és a Magyar Képesítési Keretrendszer szintjeinek megfelelő, a gazdaságnak az adott szakemberrel szemben támasztott elvárásait, a szakma gyakorlása közben végzendő feladatok megoldásával kapcsolatban támasztott szakmai tartalmak szintjének, tartalmának és minőségének tanulási eredményalapú leírását.

62. § [A korábbi tanulmányok, gyakorlat beszámítása]

A szakképző intézmény szakmai programjában meghatározottak szerint

a) a szakképző intézményben, a köznevelési intézményben és a felsőoktatási intézményben folytatott tanulmányokat az adott szakmára előírt – megegyező tartalmú – követelmények teljesítésébe be kell számítani,

b) a szakképzés megkezdése előtt foglalkoztatásra irányuló jogviszonyban eltöltött szakirányú gyakorlati időt a szakirányú oktatás idejébe be kell számítani,

c) a tanulmányi követelmények az előírtnál rövidebb idő alatt is teljesíthetők.

12/2020. (II. 7.) kormányrendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról

16. § A programkövetelmény tartalmazza

a) a szakmai képzés megnevezését és a képzési területek egységes osztályozási rendszere szerinti olyan kódját, amelybe a szakmai képzés besorolható, valamint a szakmai képzéshez kapcsolódóan megszerezhető szakképesítésnek az Európai Képesítési Keretrendszer, a Magyar Képesítési Keretrendszer és a Digitális Kompetencia Keretrendszer szerinti szintjének meghatározására vonatkozó megjelölését,

18 § (1) bekezdés ec) pont: A szakképzésért felelős miniszter a programkövetelményt nyilvántartásba veszi, ha tartalmazza a legjellemzőbb tevékenység vagy munkaterület ellátásához szükséges szakmai kompetenciákat leíró szakmai ismereteket, készségeket és személyes kompetenciákat, társas kompetenciákat és módszerkompetenciákat tanulási eredmény alapú megközelítésben.

34. § (1) Az oklevél és a szakmai bizonyítvány, valamint az azok kiállításának alapjául szolgáló nyomtatvány közokirat.

34. § (2) Az oklevél, illetve a szakmai bizonyítvány tartalmazza

1. az oklevél, illetve a szakmai bizonyítvány sorozatjelét, sorszámát,

2. az oklevél, illetve a szakmai bizonyítvány kiállításának alapjául szolgáló vizsgatörzslap számát,

3. – a vizsgatörzslappal azonosan – a vizsgázó természetes személyazonosító adatát és oktatási azonosító számát,

4. a kiállító akkreditált vizsgaközpont nevét, címét és – ha az akkreditált vizsgaközpont szakképző intézmény – OM-azonosítóját,

5. a szakmai vizsga nyelvét,

6. a szakmai vizsga eredményét,

7. a megszerzett szakma azonosító számának és megnevezésének megjelölésével tájékoztatást arról, hogy az oklevél, illetve a szakmai bizonyítvány melyik szakma megszerzését igazolja,

8. a megszerzett szakma Európai Képesítési Keretrendszer, Magyar Képesítési Keretrendszer és Digitális Kompetencia Keretrendszer szerinti szintjének meghatározására vonatkozó megjelölését,

124 § (2) bekezdés 12. pont: az igazgató dönt a tanuló, illetve a képzésben részt vevő személy foglalkozáson való részvétel alóli felmentéséről, egyes tantárgyak és azok tudásmérése alóli mentesítéséről, az előzetesen megszerzett tudás, illetve gyakorlat beszámításáról.

157. § A tanulónak joga van arra, hogy

a) – a szakképző intézmény szakmai programjának keretei között – válasszon a választható tantárgyak, foglalkozások, továbbá oktatók közül,

b) kérje a foglalkozásokon való részvétel alóli felmentését, illetve korábbi tanulmányai beszámítását.

269 § (3) A vizsgatörzslap belíve tartalmazza

a) a vizsgatörzslap számát,

b) a vizsgázó természetes személyazonosító adatait és oktatási azonosító számát,

c) az akkreditált vizsgaközpont megnevezését, címét és – ha az akkreditált vizsgaközpont szakképző intézmény – OM-azonosítóját,

d) a szakma

da) szakmajegyzék szerinti azonosító számát és megnevezését,

db) Európai Képesítési Keretrendszer, Magyar Képesítési Keretrendszer és Digitális Kompetencia Keretrendszer szerinti szintjének meghatározására vonatkozó megjelölését,

298. § (1) A szakképzésért felelős miniszter

a) a szakképzés szakmai és módszertani fejlesztése keretében

aa) kidolgozza és gondozza a képzési és kimeneti követelmények elkészítésének egységes alapelveit,

ab) a szakképzéssel összefüggő regionális és országos kutatásokat végez, valamint elemzési és értékelési feladatokat lát el,

ac) működteti és fejleszti a Magyar Képesítési Keretrendszer szakképzéshez kapcsolódó területeit a hazai és nemzetközi képesítések összehangolásával, az Európai Képesítési Keretrendszer követelményeinek megfelelően és az oktatási területekkel együttműködve,

ad) ellátja a szakmastruktúra folyamatos fejlesztését a szakmajegyzékben meghatározott szakmák vonatkozásában.

1. melléklet a 12/2020. (II. 7.) kormányrendeletre

Szakmajegyzék

Ágazat	A szakma azonosító száma				Szakma		A szakmai oktatás időtartama		A Digitális Kompetencia Keretrendszer szintje
	A Magyar Képesítési Keretrendszer szintje	Képzési terület	Ágazati besorolás	Szakma-sorszám	Megnevezése	Szakmairánya	alapfokú iskolai végzettséggel	érettségi végzettséggel	

A felsőoktatáshoz kapcsolódóan:

2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról

A 2013. évi CXXIX. törvény (VII. 5.) az oktatás szabályozására vonatkozó egyes törvények módosításáról 57. §-a iktatta be az NFtv.-be az MKKR és EKKR szintbesorolásának feltüntetését az oklevélben.

NFtv. 51. § (5) Az oklevél Magyarország címerével ellátott közokirat, amely tartalmazza a kiállító felsőoktatási intézmény nevét, intézményi azonosító számát, az oklevél sorszámát, az oklevél tulajdonosának nevét, születési nevét, születésének helyét és idejét, a végzettségi szint, illetve az odaítélt fokozat és a szak, szakképzettség megnevezését, az oklevél minősítését, a kiállítás helyét, évét, hónapját és napját, az oklevél által tanúsított végzettségnek, szakképzettségnek a Magyar Képesítési Keretrendszer, az Európai Képesítési Keretrendszer szerinti besorolását, valamint a képzésnek a képzési és kimeneti követelmény szerinti időtartamát. Tartalmaznia kell továbbá a felsőoktatási intézmény vezetőjének – illetőleg a tanulmányi és vizsgaszabályzatban meghatározott vezetőnek – eredeti aláírását, a felsőoktatási intézmény bélyegzőjének lenyomatát.

(7) A miniszter hivatalos kiadványként közzéteszi a miniszter által vezetett minisztérium honlapján a képesítési keretet (a 2020. évi XXXIII. törvény (június) a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról 9. §-a által beiktatott bekezdés).

NFtv. 110. § (1) A Kormány felhatalmazást kap arra, hogy rendelettel szabályozza [...]

4. a képesítési keretet, a doktori képzés szabályait [...]

24. az oklevéllel tanúsított végzettség, szakképzettség Magyar Képesítési Keretrendszer szerinti besorolási rendjét

→ lásd: 139/2015. (VI. 9.) kormányrendelet a felsőoktatásban szerzhető képesítések jegyzékéről és új képesítések jegyzékbe történő felvételéről

139/2015. (VI. 9.) kormányrendelet

2. § (1) A felsőoktatási képesítési jegyzék képzési területenként tartalmazza azokat az alapképzési és mesterképzési szakokat, valamint felsőoktatási szakképzéseket, melyeken az 1–3. melléklet szerinti szakképzettséget lehet szerezni. A szakokon, felsőoktatási szakképzéseken szerzhető szakképzettségek a Magyar Képesítési Keretrendszer (a továbbiakban: MKKR) szintjeire besorolt képesítések, megfeleltetve az Európai Képesítési Keretrendszer (a továbbiakban: EKKR) szintjeivel. A munkakör betöltésére, foglalkozás, tevékenység gyakorlására jogosító szakképzettség tanulási eredményeit, alapképzésben és mesterképzésben a végzettségi szint és a szakképzettség, felsőoktatási szakképzésben a szakképzettség megszerzésével szerzhető tudás követelményeit – a tudás, a képesség, az attitűd, illetve az autonómia és felelősség jellemzőinek az MKKR szintleírásával összevethetően – az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 15/2006. (IV. 3.) OM-rendelet [a továbbiakban: 15/2006. (IV. 3.) OM-rendelet], a felsőoktatási szakképzések képzési és kimeneti követelményeiről szóló 39/2012. (XI. 21.) EMMI-rendelet [a továbbiakban: 39/2012. (XI. 21.) EMMI-rendelet], valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanár szakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI-rendelet határozza meg.

(2) Az 1. melléklet tartalmazza a felsőoktatási szakképzések és az e szakképzésekben szerzhető szakképzettségek jegyzékét.

(3) A 2. melléklet tartalmazza az alapképzési szakok és az e szakokon szerzhető szakképzettségek jegyzékét.

(4) A 3. melléklet – a tanárképzés kivételével – tartalmazza a mesterképzési szakok és az e szakokon szerzhető szakképzettségek jegyzékét. A tanárképzésben szerzhető szakképzettségek jegyzékét külön rendelet tartalmazza.

(5) A 4. melléklet tartalmazza a magyar és külföldi felsőoktatási intézmények közös képzéseinek jegyzékét.

(6) Az 1. § (3) bekezdése szerinti képzések jegyzékét a 363/2011. (XII. 30.) Korm. rendelet 6/A. § (4) bekezdésének megfelelően az államtudományi képzési terület alap- és mesterképzési szakjainak meghatározásáról és azok képzési és kimeneti követelményeiről, valamint az azzal összefüggő kormányrendeletek módosításáról szóló 282/2016. (IX. 21.) Korm. rendelet tartalmazza.

(7) A hitéleti képzési területen alapképzési szakon az MKKR 6. szintjének megfelelő, mesterképzési szakon az MKKR 7. szintjének megfelelő végzettség és szakképzettség szerzhető.

(8) Az Nftv. 15. § (6) bekezdésében és az 51. § (5) bekezdésében meghatározottakkal összhangban, a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 87/2015. (IV. 9.) Korm. rendelet szerinti,

a) alapfokozatot követő, valamint alap- és mesterfokozatot követő szakirányú továbbképzésben az MKKR 6. szintjének megfelelő,

b) kizárólag mesterfokozatot követő szakirányú továbbképzésben az MKKR 7. szintjének megfelelő szakképzettség szerezhető.

6. § (1) Alapképzési és mesterképzési szak és szakképzettség felsőoktatási képesítési jegyzékbe történő felvételét felsőoktatási intézmény, felsőoktatási intézmények közösen vagy a miniszter kezdeményezheti.

(2) A létesítési dokumentumnak tartalmaznia kell:

- a) a miniszter előzetes jóváhagyását az eljárás megindításához;
- b) az alapképzési vagy mesterképzési szak – MKKR szerinti besorolási szintleírással összhangban kidolgozott – képzési és kimeneti követelményeit;

[...]

- d) az alapképzési és mesterképzési szak létesítésének indokolását, különösen

[...]

- dd) a szakképzettség MKKR-szintbesorolására vonatkozó indokolását, figyelemmel a különböző végzettségi szintekre, a munkakör betöltésére, foglalkozás, tevékenység gyakorlására jogosító szakképesítések és szakképzettségek szerkezetére,

10. § (10) Az e rendelet hatálybalépését követően kiadott, az 1–3. mellékletben nem szereplő szakképzettséget igazoló oklevélben

- a) az Nftv. 15. § (2) bekezdése szerinti képzést [= *felsőoktatási szakképzés*] a Magyar Képesítési Keretrendszer 5-ös,
- b) az Nftv. 15. § (3) bekezdése szerinti képzést [= *alapképzés*] a Magyar Képesítési Keretrendszer 6-os,
- c) az Nftv. 15. § (4) és (5) bekezdése szerinti képzést [= *mesterképzés és osztatlan képzés*] a Magyar Képesítési Keretrendszer 7-es szintjére kell besorolni.

1. melléklet a 139/2015. (VI. 9.) Korm. rendelethez

A felsőoktatási szakképzések és a megszerzhető szakképzettségek jegyzéke

	A	B	C	D	E	F	G
1.	Képzési terület	Képzési terület angol nyelvű megnevezése	Felsőoktatási szakképzés	Felsőoktatási szakképzés angol nyelvű megnevezése	Szakképzettség	Felsőoktatási szakképzésben szerzhető szakképzettség angol nyelvű megnevezése	EKKR és MKKR szint

2. melléklet a 139/2015. (VI. 9.) Korm. rendelethez

Alapképzések és alapképzésben szerzhető szakképzettségek jegyzéke

	A	B	C	D	E	F	G
1.	Képzési terület	Képzési terület angol	Alapképzési szak	Alapképzési szak angol	Szakképzettség	Alapképzésben szerzhető	EKKR és

		nyelvű megnevezése		nyelvű megnevezése		szakképzettség angol nyelvű megnevezése	MKKR szint

3. melléklet a 139/2015. (VI. 9.) Korm. rendelethez

Mesterképzések és mesterképzésben, osztatlan képzésben szerezhető szakképzettségek jegyzéke

	A	B	C	D	E	F	G
1.	Képzési terület	Képzési terület angol nyelvű megnevezése	Mesterképzési szak	Mesterképzési szak angol nyelvű megnevezése	Szakképzettség	Mesterképzésben szerezhető szakképzettség angol nyelvű megnevezése	EKKR és MKKR szint

4. melléklet a 139/2015. (VI. 9.) Korm. rendelethez

Magyar és külföldi intézmények közös képzéseinek jegyzéke

	A	B	C	D	E	F	G
1.	Képzési terület	Study Field in English	Szak	Programme in English	Szakképzettség	Qualifications Obtainable in Master Programme in English	EKKR és MKKR szint

87/2015. (IV. 9.) kormányrendelet a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról

21/D. § (1) A szakirányú továbbképzés képzési és kimeneti követelményeinek a kötelező tartalmi elemei: (ezt a 407/2017. (XII. 15.) Korm. rendelet 34. §-a iktatta be)

[...]

d) a szakirányú továbbképzés ISCED szerinti besorolása, valamint az európai és a magyar képesítési keretrendszer szerinti besorolása, továbbá a szakképzettség – képzési területek egységes osztályozási rendszere szerinti – tanulmányi területi besorolása;

[...]

h) a képzés célja és a szakmai kompetenciák (tudás, képesség, attitűd, autonómia és felelősség);

6. melléklet a 87/2015. (IV. 9.) Korm. rendelethez

A felsőoktatási információs rendszerben az Onyvtv.-ben meghatározott adatokon túl tárolt adatok

2.5. Valamennyi képzésről

2.5.1. A képzés

b) végzettségi szintje és annak ISCED szerinti besorolása, esetleges típusa, az európai és a magyar képesítési keretrendszer szerinti besorolása; *(a 345/2015. (XI. 19.) Korm. rendelet 88. § (4) bekezdése szerint módosított szöveg)*

387/2012. (XII. 19.) kormányrendelet a doktori iskolákról, a doktori eljárások rendjéről és a habilitációról

5. § (1) A törzstagok készítik elő a doktori iskola létesítésének dokumentumait, amelyek tartalmazzák:

[...]

f) a doktori iskola Magyar Képesítési Keretrendszer 8. szintjének megfelelő képzési tervét; *(a 266/2016. (VIII. 31.) Korm. rendelet 9. § f) pontja szerint módosított szöveg)*

A validációval kapcsolatos szabályozás az NFtv.-ben

49. § (5) Egy adott ismeretanyag elsajátításáért egy alkalommal adható kredit. A kreditelismerés – a tantárgy (modul) előírt kimeneti követelményei alapján – kizárólag a kredit megállapításának alapjául szolgáló tudás összevetésével történik. El kell ismerni a kreditet, ha az összevetett tudás legalább hetvenöt százalékban megegyezik. A tudás összevetését a felsőoktatási intézmény e célra létrehozott bizottsága (a továbbiakban: kreditátviteli bizottság) végzi.

(6) A kreditátviteli bizottság az előzetesen nem formális, informális tanulás során megszerzett tudást, munkatapasztalatot – az e törvényben, valamint kormányrendeletben meghatározottak szerint – tanulmányi követelmény teljesítéseként elismerheti.

(7) A (3)–(6) bekezdésben meghatározottak végrehajtásával kapcsolatos kérdéseket a tanulmányi és vizsgaszabályzatban kell szabályozni, azzal a megkötéssel, hogy a hallgató a végbizonyítvány (abszolutórium) megszerzéséhez – a felsőoktatási intézményben folytatott, illetve más korábbi tanulmányok, továbbá az előzetesen megszerzett tudás kreditértékként való elismerése esetén is – a tanulmányi és vizsgaszabályzat szerinti kreditet, de legalább a képzés kreditértékének harmadát az adott intézmény adott képzésén köteles teljesíteni.

A felnőttképzéshez kapcsolódóan:

2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről (2020. január 1-jétől hatályos változata)

2. §

3. *előzetes tudásmérés*: annak felmérése, hogy a képzésre jelentkező dokumentumokkal nem igazolt tanulmányai vagy megszerzett gyakorlati tapasztalatai alapján képes-e a képzés során elsajátítandó tananyagegység követelményeinek teljesítésére, amelynek eredményeként a követelmények megfelelő szintű teljesítése esetén a tananyagegység elsajátítására irányuló képzési rész alól a képzésre jelentkezőt fel kell menteni.

4. *előzetesen megszerzett tudás beszámítása*: a képzésre jelentkező – dokumentummal igazolt – tanulmányainak beszámítása, amelynek eredményeként a tananyagegység elsajátítására irányuló képzési rész alól a képzésre jelentkezőt fel lehet menteni.

11. § (2) bekezdés b) A felnőttképzőnek a képzésre jelentkező kérésére előzetes tudásmérést kell biztosítania.

16. § A felnőttképzőnek az alábbi dokumentumokat kell vezetnie, nyilvántartania és – a felnőttképzési államigazgatási szerv ellenőrzési jogköre gyakorlásának biztosítása érdekében – nyolc évig megőriznie:

a) a kontaktórákon vezetett, a képzésben részt vevő személy által aláírt jelenléti íveket, valamint a képzésben részt vevővel elektronikus úton folytatott szakmai felkészítést, ellenőrzést igazoló dokumentumokat,

b) a képzésben részt vevő személy 21. § (1) bekezdése alapján kezelt személyes adatait, valamint a képzés megkezdéséhez és folytatásához szükséges feltételeket igazoló eredeti dokumentumokat vagy azoknak a felnőttképző által hitelesített másolatait, továbbá a bemeneti kompetenciamérést és az előzetes tudásmérést igazoló dokumentumokat.

28. § (2) Felhatalmazást kap a Kormány, hogy rendeletben határozza meg

d) a bemeneti kompetenciamérés lefolytatására és eredményének figyelembevételére, valamint az előzetes tudásmérés lefolytatására, az előzetesen felmért tudásnak a képzés során történő beszámítására vonatkozó szabályokat és azon képzési egységek meghatározásának szabályait, amelyekre a tudásmérés irányul.

11/2020. (II. 7.) kormányrendelet a felnőttképzésről szóló törvény végrehajtásáról

21. § (1) A felnőttképzési szerződés tartalmazza

a) a képzés megnevezését,

b) a képzés

ba) év, hónap, nap szerinti kezdési és befejezésének tervezett időpontját, figyelembe véve az előzetesen megszerzett tudás beszámítását, a zárt rendszerű elektronikus távoktatás esetében a hozzáférés biztosításának kezdő és záró időpontját,

bb) – a zárt rendszerű elektronikus távoktatás kivételével – haladásának tananyagegységekre bontott ütemezését,

c) a képzés elvégzésével megszerezhető dokumentum megjelölését,

d) a képzés során nyújtott teljesítmény ellenőrzésének, értékelésének módját, a vizsgára bocsátás feltételeit,

e) a megengedett hiányzás mértékét, és ennek túllépése esetén a képzésben részt vevő személyt érintő következményeket,

f) a képzési díj – ha a képzéshez jogszabályban meghatározottak szerint vizsga kapcsolódik, és a vizsga megszervezésére a felnőttképző jogosult, a vizsgadíj és az esetlegesen szükséges javító- és pótlóvizsga díjának – mértékét és fizetésének módját, figyelembe véve az előzetesen megszerzett tudás beszámítását, valamint a képzési díj megfizetésének a képzés megvalósítása teljesítésével arányban álló ütemezését.

28. § (1) A szakértői bizottság a felnőttképzőnél szakértői vizsgálatot folytat le.

(3) A szakértői bizottság megvizsgálja, hogy

bc) a jogszabályi előírásoknak megfelelően biztosította-e az előzetes tudásmérést.

29. § A felnőttképzési államigazgatási szerv az Fktv. 20. § (3) bekezdés *a)* pontjában meghatározott jogkövetkezményt alkalmazza, ha a felnőttképző

bf) nem biztosította az előzetes tudásmérést.